

ИСЛОМ КАРИМОВ

**ОЗОД ВА ОБОД ВАТАН,
ЭРКИН ВА ФАРОВОН ҲАЁТ -
ПИРОВАРД МАҚСАДИМИЗ**

ТОШКЕНТ - "ЎЗБЕКИСТОН" - 2000

66.3(5У)

66

К25

ISBN 5-640-02808-4

0804000000 - 06
К $\frac{\quad}{\text{М 351 (04) 2000}}$ 2000

© “ЎЗБЕКИСТОН” нашриёти, 2000 й.

ОЗОД ВА ОБОД ВАТАН, ЭРКИН ВА ФАРОВОН ҲАЁТ — ПИРОВАРД МАҚСАДИМИЗ

Азиз ватандошлар!

Ҳурматли халқ депутатлари!

Муҳтарам меҳмонлар!

Аввало, мана шу юксак ва мўътабар минбардан туриб, менга катта ишонч билдириб, мамлакат Президентлигига сайлаган барча сайловчиларга, бутун халқимизга чин қалбимдан самимий миннатдорчилик изҳор этишга ижозат бергайсизлар.

Буни фақат расмий нуқтаи назардан айтилган гап деб билмаслигингизни, балки менинг юрак-юрагимдан чиққан дил изҳори, деб қабул қилишингизни истайман.

Ўзимнинг бу юксак лавозимга сайланишимни мен қандайдир шахсий ғалаба ёки ютуқ деб эмас, балки мустақиллик йилларида изчил олиб бораётган ташқи ва ички сиёсатимизнинг тантанаси, халқимизнинг ўзи танлаб олган тараққиёт йўлига қатъий ишончидан яна бир далолат, деб биламан.

Сайловолди жараёнларида, сайловлар чоғида оддий сайловчилар, оддий фуқаролар томонидан билдирилган фикрлар, бошидан турли синовларни кечирган, кўп-кўп раҳбарларни кўрган, бир сўз билан айтганда, ҳаётнинг бар-

ча аччиқ-чучутини татиган кишиларнинг чин кўнгилдан айтган сўзларини эшитиб, одамнинг қалбини беихтиёр шундай бир туйғу, ҳиссиёт чулғаб олар эканки, буни сўз билан ифода қилиш қийин.

Шу фурсатдан фойдаланиб, мана шу тарихий дақиқаларда бутун халқимизга қалбимдаги тўлиб-тошиб турган гапларимни айтмоқчиман: менга билдирган ҳурмат-эҳтиромингизни, юксак ишончингизни қадрлайман, умрбод юрагимда сақлайман.

Мен ҳаётимни сизларсиз асло тасаввур қилолмайман. Сизларнинг тақдирингиз — менинг тақдирим. Сизларнинг бахтингиз — бу менинг бахтимдир.

Муҳтарам халқ ноиблари!

Бугун биз мустақил давлатимиз ва жамиятимиз ҳаётида муҳим ўрин ва мавқега, юксак обрўга эга бўлган, Ватанимиз тараққиёти, халқимиз фаровонлиги йўлида катта хизмат қилаётган Олий Мажлисимизнинг янги чақириқ биринчи сессиясининг очилишида иштирок этяпмиз.

Шу фурсатдан фойдаланиб, сиз — азизларни халқимизнинг ишончига сазовор бўлганингиз билан чин юракдан муборакбод этаман. Она Ватанимиз равнақи йўлидаги фаолиятингизда сизларга сиҳат-саломатлик, куч-ғайрат, катта омадлар тилайман.

Биз бугун мустақил тараққиёт йилларида тўплаган тажрибаларимизга таяниб, ҳаётимизни янгилаш ва ислоҳ қилиш йўлида давлат ва жамият қурилишининг энг асосий мақсад ва

вазифаларини, олдимизда турган биринчи галдаги муҳим масалаларини аниқлаб олмоғимиз зарур.

Содда қилиб айтганда, яқин келгусидаги фаолиятимизнинг бош мақсад ва мазмунини белгилаб олишимиз керак.

Бу — сиз билан бизнинг, одамлар уз тақдирини, мамлакат истиқболини, юрт фаровонлиги ва осойишталигини, ҳар бир хонадон ва бутун минтақамиздаги тинчлик ва барқарорликни сақлаш ва мустаҳкамлаш вазифасини ишониб топширган халқ вакилларининг муқаддас бурчидир.

Бизнинг бош стратегик мақсадимиз қатъий ва ўзгармас бўлиб, бозор иқтисодиётига асосланган эркин демократик давлат барпо этиш, фуқаролик жамиятининг мустаҳкам пойдеворини шакллантиришдан иборат.

Бу — лўнда қилиб айтганда, ривожланган давлатларнинг тажриба ва тараққиёт моделларидан кўр-кўрона нусха кўчирмаган ҳолда, уларга хос юксак ҳаёт даражаси ва сифатига эришиш.

Мамлакатимизда миллати, тили ва динидан қатъи назар, ҳар бир инсоннинг барча ҳуқуқ ва эркинликлари кафолатланадиган, фаровон турмуш тарзи таъминланадиган демократик ривожланиш йўлини изчил давом эттириш демакдир.

Шу билан бирга, биз халқимизнинг асрий олижаноб анъаналарига, муқаддас динимизнинг инсонпарварлик моҳиятига, миллий қадриятларимизга доимо содиқ қолишимиз демакдир.

Табий савол туғилади: бу улуғвор мақсадларга, орзу-ниятларимизга эришиш учун жамиятимизни янгилаш ва ислоҳ этишнинг ҳозирги янги босқичида биз ўз олдимизга қандай вазифаларни қўйишимиз керак?

Қайси масалалар давлат, ижтимоий тузилмалар ва маҳаллий ҳокимлик идораларининг диққат марказида турмоғи, парламентимиз қонунчилик фаолиятининг асосини ташкил этмоғи лозим?

I. Сиёсий соҳада:

Ижтимоий ҳаётимизнинг барча соҳаларини демократлаштириш жараёнини янада чуқурлаштириш, янги маъно-мазмун билан бойитиш, унинг изчиллиги ва самарасини таъминлаш — мамлакатимизда амалга оширилаётган сиёсий ислохотларнинг мазкур босқичида олдимизда турган энг долзарб вазифадир.

Бу борада қуйидаги муҳим масалаларга алоҳида эътибор беришимиз зарур:

Биринчи. Мамлакатимиз сиёсий ҳаётининг барча соҳаларини, давлат ва жамият қурилишини эркинлаштириш.

Бу жараёнда, аввало, фуқароларнинг сиёсий, иқтисодий фаоллигини кучайтириш ва инсоннинг ўз қобилятини тўла рўёбга чиқариши учун тегишли шарт-шароит яратиш лозим.

Бунда одамларнинг ўз хоҳиш-иродасини эркин ифода этиш, ўз манфаатларини рўёбга чиқариш ва ҳимоя қилиш ҳуқуқини ривожлан-

тириш ва амалда намоён қилиш алоҳида аҳамият касб этади.

Жамиятимизда мавжуд бўлган турли манфаатлар, қарама-қарши кучлар ва ҳаракатлар ўртасидаги мувозанатни таъминлайдиган самарали механизмни шакллантирсак, ҳаётимизнинг барқарор ва мустаҳкам тараққиётини мукаммал кафолатлаган бўлар эдик.

Иккинчи. Шунга эришиш керакки, мамлакатимиз сиёсий ҳаётида ҳақиқий маънодаги кўппартиявийлик муҳити қарор топиши даркор.

Ҳар бир партия муайян ижтимоий қатламга таянган ҳолда, ана шу тоифа манфаатларининг ҳимоячиси сифатида ўзининг аниқ ва равшан ҳаракат дастурига эга бўлиши керак. Унда ҳар қайси партиянинг мақсад ва вазифалари, жамият тараққиёти борасидаги муқобил таклифлари ўз ифодасини топиши лозим.

Амалдаги кўппартиявийлик — бу ҳар хил қараш ва ғоялар ўртасидаги баҳс-мунозара, турли партиялар, жумладан, мухолиф партиялар учун ҳам сиёсий рақобат майдони демакдир.

Учинчи. Нодавлат тузилмалар, ҳукуматга қарашли бўлмаган ва жамоат ташкилотларининг, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг фаолиятини янада мустаҳкамлаш ва ривожлантириш.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, нодавлат ва жамоат ташкилотларининг ривожланган тизими жамиятда манфаатлар уйғунлигини қарор топтириш ва мустаҳкамлашга хизмат

қилиши лозим. Бу тизим давлат тузилмалари фаолиятини муайян маънода тўлдириши, уларга нисбатан маълум бир мувозанатни таъминловчи восита вазифасини бажариши керак.

Одамларнинг сиёсий онги, сиёсий маданияти, сиёсий фаоллиги юксалиб боргани сари, давлат вазифаларини нодавлат тузилмалар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига босқичма-босқич ўтказиб бориш зарур.

Бу борада ўзини ўзи бошқарадиган идораларнинг, маҳаллаларнинг нуфузини ва мавқеини ошириш, уларга кўпроқ ҳуқуқлар бериш катта аҳамият касб этади.

Фуқаролик жамиятининг мустақкам асосларини барпо этиш йўлидаги ишларимизнинг мазмун-моҳиятини ҳам айнан мана шу масала ташкил қилади.

Тўртинчи. Жамиятда фикрлар хилма-хиллиги ва қарашлар ранг-баранглиги, уларни эркин ифода этиш шароитини таъминлаш.

Бунда, мен яна такрор айтаман, оммавий ахборот воситалари жамиятимизда ҳақиқий “тўртинчи ҳокимият”га айланиши, фуқароларнинг сиёсий ҳуқуқ ва эркинликларини рўёбга чиқаришда энг таъсирчан омил бўлиши керак.

Бу, энг аввало, ҳар бир фуқаронинг ўз фикрини эркин ифода қилиш, ахборот олиш, давлат ва жамият қурилишининг ўта муҳим масалаларини муҳокама этишда фаол қатнашиш ҳуқуқини таъминлаш демакдир.

Бешинчи. Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини, одамларимиз онгида демократик қад-

рийтларни янада мустақкамлаш ва ривожлан-тириш.

Ўз ҳақ-ҳуқуқини танийдиган, ўз кучи ва қоби-лятига таяниб яшайдиган, атрофида рўй бе-раётган воқеа-ҳодисаларга мустақил муноса-батда бўладиган, шу билан бирга, ўз шахсий ман-фаатларини мамлакат ва халқ манфаатлари билан уйғун ҳолда кўрадиган эркин шахсни шакл-лантириш учун барча зарур шарт-шароитларни яратиш даркор.

Айни вақтда фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркин-ликларини ҳисоя қилишга қаратилган давлат ва жамоат ташкилотлари тизимини янада та-комиллаштириш лозим.

II. Давлат қурилиши ва бошқаруви соҳасида:

Биринчидан, ҳокимият тизимлари бўлини-шининг конституцион принципига амал қили-нишини таъминлаш. Қонун чиқарувчи ҳоки-мият — Олий Мажлис ва жойлардаги вакиллик органлари бўлган вилоят, шаҳар ва туман кен-гашларининг Конституция ҳамда қонунларда уларга берилган ваколат ва назорат вазифала-рининг сўзсиз амалга оширилишига эришмоқ зарур. Суд ҳокимиятининг мустақиллигини ва фақат қонунга бўйсунлигини таъминлаш дар-кор.

Давлат қурилиши муаммолари ҳақида гапи-рар эканмиз, шунини яхши англаб олишимиз лозим: давлатнинг куч-қудрати бошқарувнинг

барча ваколатларини ўз зиммасига олиши ҳамда давлат идораларининг ҳукм ва тазйиқ ўтказувчи орган сифатидаги вазифаларини кучайтириш билан белгиланмайди.

Давлатнинг куч-қудрати — аввало, демократик институтларнинг мустақил фаолият кўрсатиши учун шарт-шароит яратиш, фуқаролар ва жамиятнинг барча сиёсий, ижтимоий салоҳиятини рўёбга чиқариш, тадбиркорлик ва иқтисодий ташаббуслар эркинлиги учун зарур имкониятларни ташкил этиб бериш қобилияти билан ўлчанади.

Иккиничдан, маъмурий соҳада амалга оширилаётган ислоҳотларнинг самарадорлигини кучайтириш.

Бугунги кунда мамлакатимизда маъмурий бўлиниш ва ҳокимият тузилмалари бошқарувининг старли даражада ихчам тизими ишлаб чиқилди. Уларнинг юқоридан қуйига ва ўзаро муносабатлари тартиби белгиланди.

Эркин тадбиркорликни ривожлантириш йўлидаги демократик ва бозор ислоҳотларини амалга оширишга тўсиқ-ғов бўлиб турган бошқарувнинг қўпгина ортиқча маъмурий ва бюрократик бўғинлари, давлат ва идора тузилмалари ўзгартирилди ёки тугатилди.

Шу билан бирга, марказда ва жойларда амалдаги бошқарув тизимининг ҳар бир бўғини ўз вазифаси, ваколатлари ва масъулиятини яхши ва чуқур англайдиган, уни юқори малака билан бажарадиган яхлит самарали механизм си-

фатида фаолият кўрсата олмаётганини ҳам тан олиш керак.

Бу бошқарув бўғинлари ижтимоий тараққиёт ва фуқаролар манфаатларини ҳимоя қилиш масалаларини, иқтисодиёт ва тадбиркорликни ривожлантиришнинг энг долзарб ва истиқболли муаммоларини ҳал этиш ўрнига кўпинча кераксиз назорат ва буйруқбозлик билан шуғулланмоқда.

Маъмурий-буйруқбозлик тизими шароитида суяги қотган ижрочилар қарор қабул қилишда мустақил, масъулиятни зиммасига олган ҳолда фаолият ва ташаббус кўрсата олмаяпти. Улар ҳамон юқоридан кўрсатма кутиб ўтириш одатидан халос бўлолмаяпти.

Биз давлат тузилмалари ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларидаги ноҳуш ҳолатлар — аҳоли кўз ўнгида ҳокимиятни обрўсизлантираётган порахўрлик, таъмагирлик ва коррупция кўринишлари билан бундан буён асло мураса қила олмаймиз.

Биз бундай иснод келтирувчи ҳодисаларга қарши бутун жамият билан биргаликда кескин курашмоғимиз даркор.

Бу ерда гап мамлакатимизда демократия тамойилларига асосланган, аввало, амалдаги Конституция ва қонунларга мувофиқ фаолият юритадиган, ҳеч қандай мансабдорлар, ҳатто, энг кўзга кўринган вазифада ўтирган шахсларнинг ҳам субъектив хоҳиш-истагига қарам бўлмасдан, ишни барқарор ва фаол ташкил қиладиган, ўз моҳиятига кўра жамиятимизнинг олға

силжишига халақит бераётган барча иллат ва эски асоратларни бартараф этишига қурби етадиган самарали тизимни вужудга келтириш ҳақида бормоқда.

Шу билан бирга, бу тизим инқилобий ур-йиқитларсиз, тадрижий ривожланиш асосида, умуминсоний ва миллий тараққиёт қадриятларига таянган ҳолда фаолият кўрсатиши даркор.

Учивчидав, ана шу тамойиллардан келиб чиқиб, биз кадрларни танлаш, жой-жойига қўйиш ва янгилаш тизимини такомиллаштиришимиз зарур.

Бунда муайян лавозимга муносиб номзодлар орасидан энг муносибини танлаш йўлидан боришимиз керак. Бунинг учун, биринчи навбатда, истеъдодли, изланувчан, замонавий билимга эга, Ватанга, она заминимизга садоқатли ёшларга сўзда эмас, амалда кенг йўл очиб беришимиз шарт.

Бу масала барча замонларда ҳам ҳеч қачон осонликча ҳал бўлган эмас. Одатда, бундай пайтларда субъективизм, манфаатпарастлик, маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик, қариндош-уруғчилик алоқалари ва бошқа кўп-кўп иллатлар намоён бўлади.

Афсуски, бу муаммони ҳал этишнинг тайёр йўл-йўриқларини топиш қийин. Шунинг учун кадрлар танлашнинг объектив тарзда ишлайдиган тизимини шакллантириш йўлида кенг жамоатчилик билан биргаликда ҳали кўп иш-лашимиз зарур.

Бу борада етакчи илмий марказлар, ўқув даргоҳлари, турли муассаса ва идораларда мамлакатимиз тараққиёти билан боғлиқ муҳим ва долзарб, ҳал қилувчи муаммолар таҳлилга бағишланган амалий семинарлар ўтказишнинг аҳамияти катта, деб ўйлайман.

Айни вақтда бундай семинарлар мунтазам фаолият кўрсатиши, уларга имкон қадар кўпроқ истеъдод эгаларини жалб этиш лозим.

III. Иқтисодий соҳасида:

Биринчидан, иқтисодиётнинг барча соҳалари ва тармоқларида эркинлаштириш жараёнини изчиллик билан ўтказиш ва иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш.

Бу хўжалик юритувчи субъектларнинг эркинлиги ва иқтисодий мустақиллигини ошириш, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш йўлидаги мавжуд тўсиқларни бартараф этишни англалади.

Иқтисодиётни эркинлаштиришдаги бош вазифа — энг аввало, давлатнинг назоратчилик ва бошқарувчилик вазифаларини — функцияларини қисқартириш, унинг корхоналар хўжалик фаолиятига, биринчи галда, хусусий бизнес фаолиятига аралашувини чеклашдан иборат.

Айниқса, хусусий бизнесга кўпроқ эркинлик бериш лозим. Умуман, иқтисодий фаолиятнинг бозорга хос механизмларига кўпроқ эркинлик бериш зарур. Бунинг учун тегишли ҳуқуқий замин, ташкилий ва иқтисодий шарт-шароит ва кафолатларни яратишимиз керак.

Асосий эътиборни институционал ўзгаришларга, молия ва банк тизимини ислоҳ этишни янада чуқурлаштиришга, ривожланган бозор инфратузилмасини яратишга, рақобат муҳитини шакллантиришга қаратмоғимиз даркор. Банк тизимини тубдан мустаҳкамлаш, бу соҳадаги ислоҳотларни чуқурлаштириш, банкларнинг кредит бериш имкониятларини ва устав капиталини бўш маблағлар жалб қилиш ҳисобидан кенгайтириш талаб этилади.

Банклар инвестиция жараёнининг асосий бўғинига, корхоналарнинг чинакам ҳамкорига айланмоғи, бинобарин, уларнинг ривожланишидан манфаатдор бўлмоғи лозим.

Бозор инфратузилмасига хос барча муассасаларнинг ривожланиши устувор аҳамият касб этмоғи зарур. Бунда бизнес хизмати билан узвий боғлиқ бўлган консалтинг, маркетинг, инжиниринг, лизинг, суғурта тизимлари ва бошқа тузилмалар фаолиятини кучайтириш муҳим аҳамият касб этади.

Иқтисодиётни эркинлаштириш ташқи иқтисодий фаолиятни, биринчи галда, валюта бозорини эркинлаштириш билан чамбарчас боғлиқ. Биржадан ташқаридаги валюта бозорини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш, тижорат банкларининг валюта захираларини кўпайтириш — бугунги кундаги бош йўналишдир.

Биз яна бир муҳим вазифа — миллий валютамининг жорий операциялар бўйича эркин алмашувини, яъни конвертациясини таъмин-

лаш учун барча зарур шарт-шароитларни яратмоғимиз даркор.

Бунда аҳолига ва корхоналарга валюта қийматининг ўзгариб туриши натижасида таъсир этиши мумкин бўлган салбий оқибатлардан ҳимоя қиладиган тегишли кафолатларни яратиш, алмашув курсининг барқарорлигини таъминлаш учун зарур бўлган миқдорда давлат валюта захираларини шакллантириш алоҳида аҳамиятга эга.

Иккинчидан, хусусийлаштириш жараёнини янада чуқурлаштириш ва шу асосда амалда мулкдорлар синфини шакллантириш. Бу жараёнга тармоқни ташкил қилувчи йирик корхоналарни жалб этиш.

Биз — хусусий мулкнинг миқёси ва улуши узлуксиз ўсиб борадиган кўпукладли иқтисодиётни ривожлантириш тарафдоримиз.

Дунё тажрибаси шундан далолат берадики, жамиятда том маънодаги мулкдорлар синфининг кўпчилигини ташкил этиши ижтимоий ҳаётдаги барқарорлик ва фаровонлиқнинг кафолати бўлиб хизмат қилади.

Бу муаммо, бу масаланинг қишлоқ хўжалик соҳасида ечилиши, яъни деҳқоннинг ерга, мулкка, ўзи ишлаб чиқарадиган маҳсулотга эгаллик ҳиссиётини қарор топтириш алоҳида аҳамият касб этади.

Учинчидан, мамлакат иқтисодиётига хориж сармоясини, аввало, бевосита йўналтирилган сармояларни кенг жалб этиш учун қулай ҳуқуқий шарт-шароит, кафолат ва иқтисодий

омилларни янада кучайтириш тақозо этилмоқда.

Хориж сармоясининг иқтисодиётимиздаги таркибий ўзгаришларда, ишлаб чиқаришни техникавий қайта жиҳозлаш ва модернизация жараёнини жадаллаштиришда фаол иштирок этишига эришмоғимиз зарур.

Салоҳиятли хорижий шерикларимиз билан яна ҳам фаол ва изчил иш олиб бориш, улар билан ҳамкорликда замонавий, дунё бозорида рақобатга бардош бера оладиган маҳсулотлар ишлаб чиқаришга мўлжалланган янги-янги қўшма корхоналар тузиш лозим.

Шунга эришимиз керакки, Ўзбекистон бозори мамлакатимизда бизнес билан шуғулланишга интилаганларнинг барчаси учун энг маъқул ва қулай иқтисодий макон бўлиб қолсин.

Тўртинчидан, кичик ва ўрта бизнес иқтисодий тараққиётимизда устувор ўрин олиши даркор.

Биз кичик, ўрта ва хусусий тадбиркорликнинг ялли ички маҳсулот ишлаб чиқаришда нафақат ҳал қилувчи мавқе эгаллаши, айни вақтда унинг аҳоли фаровонлиги ва даромадлари ортишида, ишсизлик муаммосини ечишда ҳам муҳим амилга айланишига эришмоғимиз лозим.

Кичик ва ўрта бизнес ҳамда тадбиркорлик ҳам андэ ва қишлоқ хўжалиги ресурсларини сифатли қайта ишлаш, ички бозорни истеъмол товарлари билан тўлдириш, аҳолига хизмат кўрсатишда муҳим ўрин эгаллаши керак.

Кичик ва хусусий корхоналар ташкил этиш ва уларнинг самарали фаолият кўрсатиши учун

кулай шарт-шароит яратиш лозим. Бунинг учун кичик ва ўрта корхоналарни тузиш шартларини соддалаштириш, тадбиркорлик тузилмаларининг хом ашё ва кредит захираларидан, асбоб-ускуна ва материаллардан доимий фойдалана олиш тартибларини эркинлаштириш даркор.

Кичик ва ўрта тадбиркорликнинг банклар, бошқа бозор тузилмалари ва йирик корхоналар билан кундалик алоқаларини амалда мустақамлаш, уларни ҳақиқий шерикчилик муносабатларига айлантириш лозим.

Кичик ва ўрта корхоналар ишлаб чиқарадиган маҳсулотларнинг мамлакатимиз ичкарасида ҳам, хорижда ҳам бозорини ташкил қилиб бериш, тегишли савдо шароитларини вужудга келтиришга алоҳида эътибор қаратишимиз зарур.

Энг асосийси — кичик бизнесни унинг хўжалик фаолиятига асоссиз равишда аралашадиган, уларни қўллаб-қувватлаш ва ривожланишига ёрдам кўрсатиш ўрнига, халақит берадиган турли хил назорат идораларини тартибга чақиришимиз керак.

Шу билан бирга, кичик бизнес соҳаси учун билимдон, юқори малакали бошқарувчи кадрлар тайёрлашни ташкил этиш, уларнинг иқтисодий ва ҳуқуқий маданиятини ошириш алоҳида аҳамият касб этади.

Бешинчидан, мамлакатимизнинг экспорт салоҳиятини ривожлантириш ва мустақамлаш, иқтисодиётимизнинг жаҳон иқтисодиёти тизи-

мига кенг кўламда интеграциялашувини таъминлаш.

Иқтисодиётнинг барча соҳаларида рақобат-боп ва экспортбоп тайёр маҳсулотларнинг тури ва салмоғини кўпайтиришимиз, жадал ҳаракат қилиб, жаҳон бозоридан ўзимизга муносиб мустаҳкам ўрин эгаллашимиз керак.

Бунинг учун мавжуд омил ва имтиёзларга қўшимча равишда экспортга йўналтирилган ишлаб чиқаришни кенгайтириш, рақобатга бардошли маҳсулот тайёрлаш ва экспорт қилишни рағбатлантиришга қаратилган аниқ чоратадбирларни амалга оширишимиз керак.

Олтинчида, мамлакатимиз иқтисодий мустақиллигини янада мустаҳкамлашга қаратилган иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришларни изчил давом эттириш.

Бу, ўз навбатида, бой табиий захираларимиз, минерал-хом ашё, меҳнат ресурсларимиздан, интеллектуал ҳамда илмий-техникавий салоҳиятимиздан тўлиқ ва самарали фойдаланишни тақозо этади.

Иқтисодиётда мукамал технологик жараённи ўз ичига олган, тайёр маҳсулот ишлаб чиқарадиган, минерал ва қишлоқ хўжалиги хом ашёсини сифатли қайта ишлайдиган қувватлар етакчи ўринда туриши зарур.

Бу жараёнда маҳаллий хом ашё ва табиий имкониятлар асосида ишлайдиган, илғор замонавий технологияларни жорий этган ҳолда, нафақат ички, айтили вақтда ташқи бозорда ҳам рақобатга бардош берадиган маҳсулот ишлаб

чиқарувчи тармоқларга асосий эътибор қаратилиши керак.

Айниқса, хизмат кўрсатиш соҳаларини ривожлантириш, уларнинг иқтисодийётидаги ўрнини кучайтириш зарур. Чунки бу соҳа янги иш ўринлари, хусусан, қишлоқда иш жойлари яратишнинг муҳим омилдир.

Энг асосийси, одамлар турмуш даражасининг ўсиши хизмат кўрсатиш соҳасининг ривожига боғлиқ бўлиб, у аҳолининг даромадларини оширишда ҳам салмоқли манба бўлиб хизмат қилади. Афсуски, биз бу имкониятдан ҳали тўлиқ фойдалана олмаяпмиз.

IV. Маънавий соҳасида:

Биринчидан. Бу соҳадаги энг асосий вазифамиз — миллий қадриятларимизни тиклаш, ўзинимизни англаш, миллий юя ва мафқурани шакллантириш, муқаддас динимизнинг маънавий ҳаётимиздаги ўрнини ва ҳурматини тиклаш каби мустақиллик йилларида бошлаган эзгу ишларимизни изчиллик билан давом эттириш, уларни янги босқичга кўтариш ва таъсирчанлигини кучайтиришдир.

Ҳар қайси ижтимоий тоифа ва қатламнинг ўзига хос хусусиятларини инобатга олган ҳолда, умумий гаплар билан эмас, амалий ишлар билан маънавиятни юксалтириш диққатимиз марказида бўлиши шарт.

Бу соҳадаги ишларимизнинг пировард мақсади — иймон-эътиқоди бутун, иродаси бақув-

ват эркин фуқаро маънавиятини шакллантиришдир. Яъни мустақил дунёқарашга эга, аждодларимизнинг бебаҳо мероси ва замонавий тафаккурга таяниб яшайдиган баркамол шахс — комил инсонни тарбиялашдан иборат.

Иккинчи масала — жамиятимизда шаклланиб бораётган кўппартиявийлик, кўпфикрлилик шароитида ҳар қайси фуқаронинг ўз фикрини эркин ифода этиши ва уни ҳимоя қила олиши жамиятимизда рўй бераётган демократик ўзгаришларнинг негизи бўлмоғи керак.

Лекин турли қараш ва фикрга эга бўлган ижтимоий қатламлар, сиёсий куч ва ҳаракатларнинг ўзига хос мақсадларини уйғунлаштирувчи ғоя — юрт тикчилиги, Ватан равнақи, халқ манфаати — барчамиз учун бирдек муқаддас бўлиши шарт.

Том маънода мана шундай олижаноб туйғулар миллий ғоя ва миллий мафкурамизнинг маъно-мазмунига, мана шу юртда яшайдиган ҳар қайси инсоннинг ҳаёт дастурига айланишига эришиш даркор.

Бу борада бугун шакл топаётган миллий мафкура концепциясини минг йиллик миллий қадриятларимизни ҳозирги замон умумбашарий талаблари билан уйғунлаштирган ҳолда яратиш ва одамлар тафаккурига сингдириш олимларимиз, файласуф ва сиёсатшуносларимиз, умуман, илмий жамоатчилигимизнинг долзарб вазифаси бўлиб қолмоқда.

Учинчидая. *Биз ислом дини ота-боболаримиз дини эканини, у биз учун ҳам иймон, ҳам ахлоқ,*

ҳам диёнат, ҳам маърифат эканини доимо юксак қадрлаймиз. Халқимизнинг минг йиллик тарихини, бугунги маънавий ҳаётини, дину диёнатимизни мухтасар ифодалаб, айтиш мумкинки, Аллоҳ бизнинг қалбимизда, юрагимизда. Динга ҳурмат ва эътиқод — биз учун ўлмас қадриятдир.

Шу муносабат билан такрор айтаманки, биз ўз муқаддас динимиз ва эътиқодимиздан ҳеч қачон воз кечмаймиз. Айни пайтда муқаддас динимиз шаънига доғ туширмоқчи бўлган, ундан ғаразли сиёсий мақсадларда фойдаланишни истайдиган кимсалар ва кучлар билан ҳеч қачон муроса қилолмаймиз.

Тўртинчидан. 2000 йилни Соғлом авлод йили деб эълон қилганимизнинг маъно-мазмунини, пировард аҳамиятини чуқур англаган ҳолда, бу мақсадларимизни нафақат жорий йилда, балки келгуси даврда давлат сиёсати даражасига кўтариб, умумхалқ эзгу ҳаракатига айлантиришимиз даркор.

Оила, оналар ва аёлларимизнинг жамиятдаги ўрни ва мавқеини ошириш масаласида аввал бошлаган ишларимизни амалда давом эттириб, янада юксак даражага кўтаришимиз зарур.

Бешинчидан. Олдимизга қўйган энг эзгу мақсадларимиз билан узвий боғланган бугунги кундаги яна бир ғоятда долзарб масала — Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш, бу борада бошлаган ишларимизни изчил да-

вом эттириш ва кучайтириш бундан буён ҳам биз учун устувор вазифа бўлиб қолади.

Бу масала марказда ва жойлардаги давлат ва жамоат ташкилотларининг, биринчи галда, барча катта-кичик раҳбарларнинг энг муҳим вазифаси ва бурчи бўлмоғи зарур. Уларнинг фаолиятини, обрў-эътиборини баҳолашда бу масала ҳал қилувчи мезон бўлишини ҳеч ким унутмаслиги лозим.

Олтинчидав. Яна бир муҳим вазифамиз — бу Ўзбекистонда яшайтган барча миллат ва элатларнинг тили, маданияти, урф-одат ва анъаналарини ривожлантиришга кўмаклашиш, уларга яратиб берилган имконият ва шароитларни янада кенгайтиришдан иборат. Шу орқали юртимизда қарор топган миллатлараро тотувлик ва барқарорликни сақлаш, уни кўз қорачиғидай асраш — ҳар биримизнинг муқаддас бурчимиздир.

Еттинчидав. Ота-боболаримиздан қолган эзгу удумга мувофиқ, кексаларга ҳурмат, кичикларга иззат кўрсатишдек ноёб инсоний қадриятни янги мазмун ва амалий ишлар билан бойитиш ва мустаҳкамлаш зарур.

Нуроний отахонларимиз, мунис оналаримизга ҳамisha ҳурмат-эҳтиром билан муносабатда бўлиш, уларнинг хизматини қилиб, дуосини олиш, жажжи гўдакларга, азиз фарзандларимизга ғамхўрлик қилиш, уларни ардоқлашдек халқимизга хос бўлган, асрлар давомида сақланиб келаётган олижаноб одатга ҳар биримиз содиқ бўлишимиз, уни асраб-авайлашимиз, ривожлантиришимиз ҳам фарз, ҳам қарзидир.

V. Суд-ҳуқуқ соҳасида:

Биринчидан. Ҳуқуқий давлатнинг мазмун-моҳиятини белгилайдиган амалдаги кодекслар, қонунлар, меъёрий ҳужжатларни танқидий баҳолаган ҳолда, ҳуқуқий давлатни шакллантириш борасида биринчи галда қабул қилишимиз зарур бўлган янги қонун ва меъёрий ҳужжатларни аниқлаб олишимиз керак.

Иккинчидан. Давлат ва жамият қурилиши ва бошқарувининг барча бўғинларида қабул қилинган қонун ва меъёрий ҳужжатларнинг сўзсиз бажарилишини таъминловчи тизим яратиш учун зарур чора-тадбирларни кўришимиз лозим.

Бу, биринчи навбатда, қонунни ҳимоя қилувчи ва унинг ижроси назоратини таъминловчи органларга тааллуқлидир. Яъни, ҳуқуқ-тартибот органларининг ўзи қонунларга сўзсиз риоя қилишини таъминлашимиз лозим.

Учинчидан. *Ҳокимиятнинг тўлақонли мустақил тармоғи сифатида судларнинг фақат қонунга бўйсунишини таъминлаш мақсадида суд тизимини ислоҳ этиш керак.*

Суд жараёнида айблов ва ҳимоянинг амалда тенглиги таъминланмоғи ва бунинг учун адвокатура идораларининг мавқеини кўтариш даркор.

Суд ислоҳотини ўтказиш жараёнида жинорий ва фуқаролик ишларини кўрувчи судьяларнинг ихтисослашувини амалга ошириш ва бу масалаларни ташкилий жиҳатдан ҳал қилиш зарур.

Бу, албатта, одил судловни амалга ошириш сифати ва тезкорлигини, энг муҳими, қабул қилинган суд қарорларининг адолатли бўлишини таъминлайди.

Тўртинчидав. Аҳолимиз, айниқса, ёшларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришга қаратилган чора-тадбирлар дастурини кенг кўламда амалга оширишга алоҳида эътибор бериш зарур, деб ўйлайман. Токи ҳар бир фуқаро ўз ҳақ-ҳуқуқини билсин ва уни ҳимоя қила олсин.

VI. Ташқи сиёсат соҳасида:

Ўзбекистоннинг ташқи сиёсат борасидаги фаолиятининг асосини давлат миллий манфаатларининг устуворлиги, халқаро ҳуқуқ мезонлари, тенглик ва бошқа мамлакатларнинг ички ишларига аралашмаслик, барча баҳсли масалаларни тинч музоқаралар йўли билан ҳал этиш каби жаҳон миқёсида эътироф этилган тамойиллар ташкил қилади.

Ташқи сиёсатни амалга оширишдаги асосий вазифалар бундан буён ҳам ўзгармасдан қолади.

Ўзбекистон ташқи сиёсатининг яқин келгусидаги устувор йўналишлари қуйидагилардан иборат:

Биринчидав, Марказий Осиёда тинчлик ва барқарорликни сақлаш, хавфсизликни таъминлаш.

Бугунги кунда бизнинг барча ташаббус ва саъй-ҳаракатларимиз минтақамизга тажовузка-

рона хатти-ҳаракатлар, диний экстремизм, ақидапарастлик ва халқаро террорчиликнинг ёйилиш хавфи кучайиб бораётганини кенг жамоатчиликка тушунтиришга қаратилмоқда.

Тинчлик ва барқарорликка, миллатлараро тотувлик ва минтақамиз халқлари ҳамда давлатларининг анъанавий дўстлигига, ҳамжиҳатлигига таҳдид солувчи бу жиддий хавфни бартараф этиш бўйича қўшни мамлакатлар билан ҳамкорликда зарур чора-тадбирлар кўриш — бугунги кунда энг долзарб вазифамиздир.

Марказий Осиёда ядро қуролидан холи бўлган ҳудудни барпо этиш ташаббусини амалга ошириш минтақавий хавфсизликни таъминлашнинг муҳим шартидир.

Бу ҳақдаги Шартномани тайёрлашдаги доимий иштироки ва ёрдами учун биз Бирлашган Миллатлар Ташкилотига, ядро қуролига эга бўлган қудратли давлатларга, барча манфаатдор мамлакатларга ўз миннатдорлигимизни билдирамыз.

Иккинчидан, кўп йиллар давомида чўзилиб келаётган афғон муаммосининг ҳал бўлиш масаласи барчамизни ташвишга солмоқда. Бунинг натижасида қўпоровчилик, халқаро террорчилик, нарқобизнес, минтақамиз ва унинг ташқарисига ноқонуний йўллар билан қурол олиб кириш ва сотиш каби хавф-хатарлар сақланиб келаётганини биз яхши англаб олишимиз даркор.

Шу муносабат билан биз “6+2” гуруҳига аъзо мамлакатлар томонидан қабул қилинган “Афғонистондаги можарони тинч йўл билан барта-

раф этиш принциплари ҳақидаги Тошкент декларацияси”ни кўпмиллатли Афғонистонда тинчлик ва барқарорлик йўлларини излашнинг универсал дастури, деб биламиз.

Мазкур декларацияни Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг расмий ҳужжати сифатида қабул қилгани учун бу нуфузли ташкилотга ўз миннатдорлигимизни изҳор этамиз.

Афғонистон муаммосини ҳал қилишга Покистоннинг янги маъмурияти ижобий ёндашаётгани мазкур масалани тезроқ ечишга самарали таъсир этади, деган умиддамиз.

Учинчидан, биз шунга аминмизки, мамлакатимизда ривожланган бозор иқтисодиётига асосланган фаровон демократик давлат барпо этишдек олий мақсадга эришмоғимиз учун Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига кенг миқёсда интеграциялашувини таъминлаш зарур.

Жаҳоннинг энг тараққий топган мамлакатлари билан яқиндан алоқа ўрнатиш, етакчи халқаро иқтисодий, молиявий ҳамда инсонпарварлик ташкилотлари билан ҳамкорликни кучайтириш давлатимизнинг жаҳон ҳамжамиятига интеграциялашув жараёнининг ажралмас қисмидир.

Америка Қўшма Штатларидек улкан сиёсий, иқтисодий, ҳарбий-техникавий, интеллектуал салоҳиятга эга бўлган мамлакат билан ҳар томонлама муносабатларни бундан кейин ҳам ривожлантириш ва мустаҳкамлаш — биз учун ўта муҳим аҳамиятга эга.

Биз бундан буён ҳам мамлакатимизнинг етакчи Европа давлатлари билан ҳамкорлиги-

ни ривожлантириш ва мустақамлаш йўлида ҳаракатимизни аямаймиз.

Иқтисодий, илмий-техникавий, маданий алоқаларга, шунингдек, изчил сиёсий мулоқотларга кенг имкониятлар очиб берадиган Европа Иттифоқи билан шериклик ва ҳамкорлик ҳақидаги Битимнинг амалга оширилишига алоҳида аҳамият берамиз.

Осиё минтақасидаги давлатлар билан, аввало, Япония, Корея Республикаси билан кўп қиррали ҳамкорлигимиз ҳар томонлама ривожланиб бораётгани, қўшимиз ва дўстимиз бўлган буюк давлат — Хитой Халқ Республикаси билан алоқаларимиз тобора мустақамланаётгани бизга катта мамнуният бахш этади.

Россия билан тарихан қарор топган иқтисодий, маданий, дўстлик алоқаларимиз Ўзбекистон учун, қолаверса, бутун минтақамиз учун ҳамиша муҳим аҳамият касб этиб келган.

Шуни таъкидлашни истардимки, тенглик, ўзаро манфаатдорлик асосига қурилган, икки давлат орасидаги кўп томонлама ҳамкорлик, стратегик шерикликни кучайтириш учун бутун янги имкониятлар пайдо бўлаётгани ҳар икки томон — Россия ва Ўзбекистон манфаатларига ҳам мос келади.

VII. Хавфсизликни таъминлаш соҳасида:

Демократик ва ижтимоий-иқтисодий ўзгаришларни амалга ошириш, маънавий тараққиётга эришиш, шунингдек, Ўзбекистоннинг жа-

ҳон ҳамжамияти билан ҳамкорлигини кучайтиришнинг асосий шарти ва гарови — мамлакатимизнинг хавфсизлигини таъминлаш, жамиятимизда тинчлик, барқарорлик, миллатлар ва фуқаролар ўртасида тотувликни сақлаш ва кўз қорачиғидай асрашдир.

Бу ҳақиқатни барчамиз яхши англаб олишимиз керак.

Бугунги кунда бизнинг минтақамиз, шу ҳудудда жойлашган мамлакатларни демократик, ҳуқуқий, дунёвий тараққиёт йўлидан қайтаришга уринаётган турли хил экстремистик кучлар ва марказларнинг бу ердаги хавфсизликка раҳна солиш учун кўз тиккан жойи бўлиб қолмоқда.

Бу ёвуз кучлар диний экстремизм ва халқаро террорчиликни минтақамизга ёйишга уринаётгани шундан далолат беради.

Гиёҳванд моддалар ва қурол-яроғларни ноқонуний йўллар билан олиб ўтиш ва сотиш нафақат минтақамиз, балки бутун дунё хавфсизлигига жиддий таҳдид солмоқда.

Минтақамизда ва дунёда юзага келган вазият бугунги кунда биздан чегараларимиз дахлсизлигини, мамлакатимизнинг ҳудудий яхлитлигини, Ўзбекистоннинг изчил ва барқарор тараққиётини амалда таъминлашга қодир бўлган хавфсизлик тизимини яратишни тақозо этмоқда.

Шу муносабат билан мамлакатимизнинг миллий хавфсизлигини таъминлаш учун қуйидаги масалаларни ҳал қилиш алоҳида аҳамият касб этади:

Биринчи. Марказий Осиё мамлакатларининг тинчлиги ва барқарорлигига, мазкур минтақада яшовчи халқларнинг хавфсизлигига дахл қилувчи тажовузларнинг олдини олиш ва бартараф этиш борасидаги ҳамжиҳатлигини мустаҳкамлаш зарур. Уларнинг бу йўлдаги саъй-ҳаракатлари, имкониятлари ва салоҳиятларини мувофиқлаштириш ва бирлаштириш айниқса муҳимдир.

Бу хавфни бартараф этиш учун одамларнинг, мана шу ҳудуддаги мамлакатлар жамоатчилигининг ҳушёрлиги ва фаоллигини кучайтиришга қаратилган чора-тадбирларни амалга ошириш айниқса муҳим аҳамиятга эга.

Халқларимизнинг табиатига мутлақо ёт бўлган сиёсий, диний экстремизм, ақидапарастлик ва бошқа ёвуз оқимларнинг минтақамизга кириб келиши ва тарқалиши тинчлик ва осойишталикка, фарзандларимизнинг келажагига катта хавф туғдиришини одамлар онгига чуқур сингдириб бориш керак.

Халқларимиз тафаккурида юксак ахлоқий-маънавий қадриятларни қарор топтириш ва мустаҳкамлаш орқали уларни ёвуз кучларга қарши курашга сафарбар этиш зарур.

Мен Марказий Осиёда яшовчи турли миллат ва элатларнинг асрлар мобайнида шаклланган маънавий ва маданий алоқаларини мустаҳкамлаш минтақамиз хавфсизлигининг муҳим шарти эканини алоҳида таъкидламоқчиман.

Иккинчи. Марказий Осиё минтақасидаги иқтисодий ҳамкорлик миқёсларини ҳар томонлама кенгайтириш.

Биз иқтисодий лойиҳаларни, биринчи галда, минтақанинг бой табиий захираларидан, энергетика ва сув манбаларидан фойдаланиш, транспорт коммуникациялари, газ ва нефть тармоқларини барпо этиш, экологик муаммоларни ҳал қилиш каби соҳаларга тегишли аниқ лойиҳаларни яратиш ва амалга ошириш борасида куч ва имкониятларимизни бирлаштиришимиз лозим.

Айнан мана шу соҳаларда ҳамкорлик қилиш Марказий Осиёдаги барча мамлакатларнинг манфаатларига мос келиши шубҳасиз. Бу ҳамкорлик бутун минтақанинг кучли ижтимоий-иқтисодий юксалишига, шу билан бирга, унинг хавфсизлиги, барқарорлиги ва ривожланишига мустақкам асос яратган бўлур эди.

Учинчи. Ягона давлат сиёсати асосида армия, чегара ва ички қўшинларимизни боққичма-боққич ва изчил ислоҳ этиш.

Биз энг юксак талабларга жавоб берадиган, мамлакатимиз тинчлиги ва осойишталигини самарали ва ишончли тарзда ҳимоя қила олишга қодир, тезкор, старли даражада таъминланган ва яхши қуролланган, профессионал тайёргарликка эга бўлган Қуролли Кучларимизни шакллантиришимиз даркор.

Тўртинчи. Давлат чегараларимизни янада мустақкамлаш ва унга тегишли иншоотларни барпо этиш.

Давлат чегараларини қўриқлаш ва ҳимоя этишга қаратилган бутун тизим мамлакатимизнинг ҳудудий яхлитлигини сақлаши, бузғунчи-

террорчи гуруҳлар ва қўпоровчи унсурларнинг сарҳадларимиздан ўтишига йўл қўймаслиги, Ўзбекистоннинг иқтисодий ва бошқа манфаатлари ҳимоясини таъминлаши шарт.

Бешинчи. Хавфсизлиқнинг бўлинмас ва яхлитлиги ҳақидаги бош принцинга таяниб, Террорчиликка қарши кураш бўйича халқаро марказ барпо этишга оид Ўзбекистон ташаббусини амалга ошириш борасидаги ишларни янада кучайтириш.

Марказий Осиёдаги барқарорлик ва тинчликни издан чиқариши мумкин бўлган хавфхатарларнинг олдини олиш ва бартараф қилиш бўйича бу муҳим масалага халқаро тузилмаларнинг эътиборини ошириш борасидаги таклифларимизни амалда жорий этиш йўлидаги саъй-ҳаракатларни давом эттириш даркор.

Олтинчи. Ҳуқуқ-тартибот органлари тизimini ислоҳ этиш ва уларнинг жамоатчилик билан алоқаларини мустаҳкамлаш.

Жойларда жамоат хавфсизлигини таъминлаш учун ўзини ўзи бошқариш органлари, биринчи галда, маҳаллаларнинг ролини янада ошириш зарур.

Маҳалла қўмиталарининг аҳоли яшаш жойларида содир этилаётган жиноятлар ва бошқа ғайриқонуний хатти-ҳаракатларни келтириб чиқараётган сабаб ва ҳолатларни аниқлаш, уларни бартараф этиш йўлидаги саъй-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаш муҳим аҳамиятга эга.

Жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашда биз “Чегара посбонлари” ва “Маҳалла

посбонлари” каби фуқаролик тузилмаларининг кучли салоҳиятидан тўла фойдаланишимиз лозим.

Бу тузилмалар сафига кенг оммани жалб этиш, уларнинг тайёргарлигини кучайтириш ва чегара қўшинлари ҳамда ҳуқуқ-тартибот идоралари билан ҳамкорлигини таъминлашимиз зарур.

Жамоат тартибини ва фуқароларнинг ўз шахсий ҳавфсизлигини сақлаши уларнинг хушёр ва огоҳлигига, теварак-атрофида рўй бераётган воқеаларга фаол муносабатига нақадар боғлиқ эканини одамларнинг онгига етказиш ўта муҳимдир.

Жиноятчиликка, экстремизм ва жаҳолатнинг ҳар қандай кўринишларига қарши курашда, умумий хонадонимиздаги тинчлик ва осойишталикни асраш йўлида аҳоли фаоллигини ошириш лозим.

Азиз юртдошларим!

Халқимиз, миллатимиз буюк ўзгаришлар арафасида турибди. Биз янги асрга озод ва эркин халқ, мустақил ва қудратли давлат бўлиб кириб бормоқдамиз. Шунини унутмаслигимиз керакки, ягона Ватанимизнинг равиқи, юртимиз тинчлиги ва фаровон келажакимиз фақатгина ўзимизнинг қўлимиздадир.

Заҳматкаш ва фидойи халқимизнинг меҳнати, эзгу интилишлари билан кириб келаётган янги юз йиллик юртимиз учун чинакам юксалиш ва саодат асри бўлғай, иншооллоҳ.

Азиз қадрдонларим!

Инсон учун халқнинг ишончи, меҳр-муҳаббатига сазовор бўлишдан ортиқ бахт йўқ. Бугун мана шу юксак ва мўътабар минбардан туриб, қўлимни кўксимга қўйиб, менга билдирган улкан ишончи, ҳурмат-эътибори учун меҳнаткаш, бунёдкор, бағри кенг ва доно халқимизга таъзим қиламан.

Мен ўзимнинг энг эзгу мақсадим, ҳаётимнинг маъно-мазмунини бошлаган ижобий ишларимизни давом эттириш, ҳар бирингизнинг эртанги кундан кутаётган орзу-умидларингизни рўёбга чиқариш йўлида хизмат қилиш, деб биламан.

Мен учун бундан бошқа олий мақсад, бошқа улуғ саодат йўқ.

Барчангизга соғлиқ-омонлик, хонадонларингизга қут-барака тилайман.

Ватанимиз тинч, осмонимиз мусаффо бўлсин!

Эзгу ишларимизда Яратганимизнинг ўзи мададкор бўлсин!

*Иккинчи чақириқ Ўзбекистон
Республикаси Олий Мажлисининг
биринчи сессиясидаги маъруза,
2000 йил 22 январь.*

ИККИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИНING БИРИНЧИ СЕССИЯСИ ИККИНЧИ ЙИФИЛИШИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ

Ассалому алайкум, азиз дўстлар!

Муҳтарам халқ депутатлари!

Сизларга маълумки, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 98-моддаси ва “Вазирлар Маҳкамаси ҳақида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунининг 4-моддасига биноан Вазирлар Маҳкамаси янги сайланган Олий Мажлис олдида ўз ваколатларини зиммасидан соқит қилади.

Конституциямизга асосан Ўзбекистон Республикаси ҳукуматининг янги таркиби Президент томонидан Олий Мажлис депутатлари тасдиғига қўйилади.

Ҳукуматнинг янги таркиби ҳақида гапирганда, мен бу масаланинг қўйидаги муҳим томонларига сизларнинг алоҳида эътиборингизни жалб қилмоқчиман.

Аввало, бугунги кунгача фаолият кўрсатган Вазирлар Маҳкамасининг сон жиҳатдан таркиби тўғрисида айтиб ўтиш жоиз.

Маълумки, олдинги таркибда ҳукумат аъзоларининг сони ўттиз етти нафардан иборат эди. Яъни Бош вазир ва унинг муовинлари, ўн бешта вазир ва ўн битта давлат кўмитасининг раиси лавозимлари бор эди.

Конституциямизнинг 98-моддасига биноан Қорақалпоғистон Республикаси ҳукуматининг бошлиғи Вазирлар Маҳкамаси таркибига ўз лавозими бўйича киради.

Бугун Олий Мажлис тасдиғига Вазирлар Маҳкамасининг янги таркиби ўттиз тўрт лавозимдан иборат ҳолда таклиф қилинмоқда.

Учта лавозим, шу жумладан, Бош вазирнинг битта ўринбосари ва икки нафар давлат қўмитаси раиси лавозимлари қисқартирилмоқда.

Бош вазирнинг транспорт ва алоқа соҳалари бўйича муовини лавозими қисқартирилиб, унинг вазифалари Бош вазирнинг энергетика соҳасини бошқарадиган ўринбосари зиммасига юклатилмоқда. Давлат ўрмон қўмитаси билан Саноатда ва кончиликда ишларнинг беҳатар олиб борилишини назорат қилиш давлат қўмитаси қисқартирилди.

Давлат ўрмон қўмитаси ўрнига Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги қошида Бош бошқарма ҳамда Саноатда ва кончиликда ишларнинг беҳатар олиб борилишини назорат қилиш давлат қўмитаси ўрнига махсус агентлик ташкил қилиниши кўзда тутилмоқда.

Эътибор берган бўлсангиз, Бош вазирнинг янги таркибда қолаётган тўққиз ўринбосаридан тўрт нафаригина бевосита мана шу ишни, яъни Бош вазир муовини вазифасини бажаради. Қолган бештасига эса улар бошқарадиган соҳаларнинг аҳамияти ва мавқеига қараб, уларнинг таъсирини кучайтириш мақсадида Бош

вазир муовини лавозими қушимча тарзда берилган.

Бугун сизнинг тасдиғингизга тавсия қилинаётган таркибда, шунингдек, Бош вазир ўринбосари — Макроиқтисодиёт ва статистика вазири вазифасини бажарувчи шахсга Бош вазирнинг биринчи ўринбосари мақоми берилмоқда.

Шуни таъкидлаш керакки, тавсия этилаётган номзодлардан фақатгина икки нафари — Мираброр Усмонов ва Дилбар Фуломова Биринчи чақриқ Олий Мажлиснинг иккинчи сессиясида тасдиқланган бўлиб, қолган Бош вазир ўринбосарлари эса бу лавозимларга кейин тайинланган.

Ўтган давр мобайнида ўзига юклатилган вазифаларни талаб даражасида бажаролмаган, ишда ўзини кўрсата олмаган бир қанча ҳукумат аъзолари бошқа ишга ўтказилди ёки лавозимидан озод этилди.

Ўз навбатида ҳозирги замонавий талабларга жавоб берадиган, янгиликка интиладиган, амалий ишлари билан кўзга кўринган ёш кадрлар раҳбарлик лавозимларига тайинланди ва бугунги кунда бу юксак ишончни оқлашга ўз иши, ўз фаолияти билан ҳаракат қилмоқда.

Бу ўзгаришларни Олий Мажлис депутатлари ўз ваколатига асосан тасдиқлаган ва бу ҳақда жамоатчилигимиз хабардор.

Бугун иккинчи чақриқ Олий Мажлиснинг биринчи сессиясига янгидан тасдиқланаётган номзодлар қаторида Бош вазир ўринбосарларидан — Сирдарё вилояти ҳокими вазифасини

бажараётган Ўктам Исмоилов номзоди қўйилмоқда. Айни вақтда, у Бош вазир ўринбосари лавозими билан бирга Давлат мулкни бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат қўмитасининг раислигига тавсия этилмоқда.

Бу номзодни таърифлаб ўтиришнинг ҳожати йўқдир. Нима деганда, уни кўпчилик депутатлар яқиндан танийди, деб ўйлайман. Бу киши олдин ҳам мамлакатимиз миқёсида кўп раҳбарлик вазифаларини, шу жумладан, Бош вазир ўринбосари вазифасини ҳам бажариб келган.

Энди вазирликлар ва давлат қўмиталарига тўхталиб ўтсак.

Вазирликлар ва давлат қўмиталари раҳбарлигига тавсия этилаётган номзодларнинг фақатгина беш нафари биринчи чақириқ Олий Мажлиснинг иккинчи сессиясида, ўн тўрт нафари кейинги сессияларда тасдиқланган.

Қолган беш нафар номзод эса янгитдан сизнинг тасдиғингизга ҳавола этилмоқда.

Шундай қилиб, бугун сизнинг тасдиғингизга Вазирлар Маҳкамасининг янги таркиби ва шу лавозимларга кўрсатилаётган номзодлар қўлингиздаги маълумотлар бўйича тавсия қилинмоқда.

Яъни:

1. Бош вазир лавозимига Султонов Ўткир Тўхтамуродович;

2. Бош вазирнинг биринчи ўринбосари — Макроиқтисодиёт ва статистика вазири лавозимига Ҳамидов Баҳтиёр Султонович;

3. Бош вазир ўринбосари — Қишлоқ ва сув хўжалиги вазири лавозимиغا Олимжонов Бахтиёр;

4. Бош вазир ўринбосари лавозимиغا Исаев Анатолий Ниғматович;

5. Бош вазир ўринбосари — Давлат мулкани бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат қўмитасининг раиси лавозимиغا Исмоилов Ўктам Қўчқорович;

6. Бош вазир ўринбосари лавозимиغا Кароматов Ҳамидулла Саъдуллаевич;

7. Бош вазир ўринбосари лавозимиغا Отаев Валерий Йўлдошевич;

8. Бош вазир ўринбосари лавозимиغا Усмонов Мираброр Зуфарович;

9. Бош вазир ўринбосари — Ўзбекистон автомобиль йўллари қуриш ва фойдаланиш давлат-акционерлик концерни бошқарувининг раиси лавозимиغا Юнусов Рустам Расулович;

10. Бош вазир ўринбосари — Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси раиси лавозимиغا Ғуломова Дилбар Муҳаммадхоновна номзодлари тавсия этилмоқда.

Вазирлар ва Давлат қўмиталари раислари лавозимиغا эса:

11. Адлия вазири лавозимиغا Полвонзода Абдусамад Абдуҳамидович;

12. Ижтимоий таъминот вазири лавозимиغا Обидов Оқил;

13. Ички ишлар вазири лавозимиغا Алматов Зокиржон;

14. Коммунал хизмат кўрсатиш вазири лавозимига Муҳаммедов Ғофуржон Каримович;

15. Маданият ишлари вазири лавозимига Жўраев Хайрулла;

16. Меҳнат вазири лавозимига Иброҳимов Шавкат Ғуломович;

17. Молия вазири лавозимига Азимов Рустам Содиқович;

18. Олий ва ўрта махсус таълим вазири лавозимига Ғуломов Саидаҳрор Саидаҳмедович;

19. Соғлиқни сақлаш вазири лавозимига Назиров Феруз Ғофурович;

20. Ташқи ишлар вазири лавозимига Комилов Абдулазиз Ҳафизович;

21. Ташқи иқтисодий алоқалар вазири лавозимига Ғаниев Элёр Мажидович;

22. Ғавқулодда вазиятлар вазири лавозимига Қосимов Баҳодир Эргашевич;

23. Халқ таълими вазири лавозимига Йўлдошев Жўра Ғаниевич;

24. Энергетика ва электрлаштириш вазири лавозимига Шоисматов Эргаш Раҳматуллаевич;

25. Давлат архитектура ва қурилиш қўмитасининг раиси лавозимига Хўжаев Баҳодир Эргашевич;

26. Давлат божхона қўмитасининг раиси лавозимига Орипов Саидазим;

27. Давлат геология ва минерал ресурслари қўмитасининг раиси лавозимига Аҳмедов Нурмуҳаммад;

28. Ер ресурслари давлат қўмитасининг раиси лавозимига Қурбонов Эргаш;

29. Давлат жисмоний тарбия ва спорт кумитасининг раиси лавозимига Маҳситов Баҳодир;

30. Давлат матбуот кумитасининг раиси лавозимига Шоғулломов Рустам Шомуродович;

31. Давлат солиқ кумитасининг раиси лавозимига Хўжаев Ботир Асадуллаевич;

32. Фан ва техника давлат кумитасининг раиси лавозимига Ҳабибуллаев Пўлат;

33. Давлат чегараларини ҳимоя қилиш кумитасининг раиси лавозимига Тешаев Ғофуржон Қодирович номзодлари тавсия этилмоқда.

Уларнинг таржимаи ҳоли ва фаолияти ҳақидаги маълумотнома сизларга тарқатилган.

Мудофаа вазири лавозимига номзод Олий Мажлиснинг кейинги сессиясига киритилади.

Яна бир муҳим масалага эътиборингизни қаратмоқчиман.

Барчамизга маълумки, иқтисодиётимизнинг энг йирик, ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган қишлоқ хўжалик соҳасининг ривожига ўзига алоҳида эътиборни талаб қилади.

Шунинг учун ҳам бу тармоқни аввало маблағ билан тўлиқ таъминлаш, бу соҳага сармояларни тортиш, унинг молиявий аҳволини яхшилаш, бир сўз билан айтганда, иқтисодий муаммо ва жумбоқларини ечиш ва кўмаклашиш мақсадида бу вазифа ва масъулият шу соҳани бошқарадиган Олимжонов Бахтиёр билан бирга Бош вазирнинг биринчи ўринбосари Ҳамидов Бахтиёр зиммасига юклатилади. Балки шу мақсадда ҳам Ҳамидовга Бош вазирнинг би-

ринчи муовини вазифасини топшириш кўзда тутилмоқда.

Ҳурматли депутатлар!

Азиз дўстлар!

Бугун Вазирлар Маҳкамасининг янги таркиби ва шу лавозимларга кўрсатилаётган номзодларни Олий Мажлис тасдиғига ҳавола қилар эканман, сиз — халқ ноибларида табиий бир савол туғилиши мумкин: “Хўп, ҳукуматнинг янги таркиби биз учун аён бўлди, қайси вазифа нима учун кераклигини ўзимизга тасаввур қила оламиз. Лекин бу номзодлар ўзларининг инсоний хусусиятлари, қурби-қобилияти жиҳатидан мана шу вазифаларга қай даражада муносиб?”

Ҳурматли халқ ноиблари!

Бундай ташвишлар, бундай саволлар туғилишига асос борлигини барчамиз яхши тушунамиз.

Негаки, ҳозирги шароитда, ўта масъулиятли бир даврда, ҳаёт мураккаблашиб, халқаро аҳвол, ички ва ташқи вазият тобора кескинлашиб бораётган бир пайтда аввало раҳбарларга, биринчи навбатда энг юқори вазифаларда ўтирганларга, жумладан, ҳукумат аъзоларига, бир сўз билан айтганда, етакчилик вазифасини ўзиммасига олган шахсларга замон талаблари кундан-кунга ошиб бораётганини пайқаш, англаш қийин эмас.

Бугунги ўтиш даврида, яъни, олдин умуман кўрмаган, бошимиздан ўтмаган муаммоларни ечишда, ноаниқ, мураккаб, илк бор дуч келаёт-

ган масалаларни ҳал қилишда, ҳаётимизнинг барча жабҳаларида ислоҳотларни қатъият билан амалга оширишда оғир масъулият авваламбор ҳукумат аъзоси бўлган одамлар зиммасига тушади.

Ватанимиз ўз тараққиёти йўлида янги уфқлар ва янги мақсадларга интилаётган бир пайтда, жамиятимизнинг барча соҳаларида амалга оширилаётган ислоҳотларни янги босқичга кўтариш, яъни, ҳаётимизни эркинлаштириш ва ислоҳотларни чуқурлаштириш даврида бу жавобгарлик ниҳоятда ортади.

Бугун шу лавозимларга тавсия этилаётган номзодлар бир ҳақиқатни чуқур англаб, ўз онгидан, юрагидан ўтказишлари керакки, одамларимизнинг эртанги ҳаётдан кутаётган орзумидларининг рўёбга чиқиши, Ватан тараққиёти, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги бу раҳбарларнинг ўз вазифасини ҳалол ва малакали бажаришига, қолаверса, фидойилигига кўп жиҳатдан боғлиқ.

Одамлар ҳар қандай раҳбарни биринчи галда унинг фаолияти, ишининг амалий натижасига қараб баҳолайди. Куруқ савлат ва баландпарвоз гаплар билан эмас, фақат шу ҳисобидан раҳбар обрў топиши, ҳурмат қозониши мумкин.

Шу нуқтаи назардан қараганда, бугун тавсия этилаётган ҳукумат аъзоларига баҳо берар эканмиз, адолат юзасидан шуни таъкидлашимиз керакки, охирги тўрт-беш йил давомида ҳаётимизда қандай натижа ва ютуқларга эриш-

ган бўлсак, ўйлайманки, бунда зиммасига юклатилган вазифаларни ўз ўрнида адо этаётган вазирлар, қўмиталарнинг раислари, Бош вазир ва унинг ўринбосарлари ҳиссаси борлигини инкор этиб бўлмайди.

Ишда қандай айрим хатолар, муайян камчиликлар бўлмасин, кўз ўнгимизда амалга оширилаётган улкан ижобий ўзгаришларни тан олмаслик инсофдан бўлмайди.

Бугун мамнуният билан эътироф этишимиз керакки, жамиятимиз ҳаётида, жамоатчилик онгида олдинги бепарволик, лоқайдлик ўрнига, раҳбар шахс қандай мезонларга жавоб бериши зарурлиги ҳақида аниқ ва қатъий фикр шаклланиб бормоқда. Одамларимиз олис қишлоқда ёки катта шаҳарда яшашидан, ишчи ёки зиёли эканидан қатъи назар, ҳозирги вақтда раҳбарларга алоҳида талаб кўзи билан қарамоқда.

Одамлар раҳбар курсисида ўтирганлардан биринчи навбатда:

Авваламбор, унинг ватанпарвар ва юртпарварлик фазилатларига эга бўлиши, она юртини чин қалбидан севиши ва ардоқлаши, эл-юрти учун ўзини аямаслиги, керак бўлса, бу йўлда жонини ҳам фидо қилишга тайёр бўлишини,

Ўз касб-корининг устаси, шу ишнинг чинакам билимдони, бу борада бошқаларга ўрнак бўлишини кутади.

Жамоатчилик, халқ раҳбар шахсининг мустақил дунёқараши, кенг фикрлаши, узоқни кўра

билиш қобилияти билан бошқалардан ажралиб туришини,

Иймон-эътиқоди мустақкам, иродаси бақувват, ор-номусли, ҳаром-хариш ишлардан ҳазар қиладиган, изланувчан, ташаббускор, тадбиркорлик фазилатига эга бўлишини, ташкилотчи, талабчан ва қатъиятли бўлишини истайди.

Соҳибқирон бобомиз Амир Темурнинг: “Ишбилармон, мардлик ва шижоат соҳиби бўлган, азми қатъий, тадбиркор ва ҳушёр бир киши минг-минглаб тадбирсиз, лоқайд кишилардан афзалдир”, деган ҳикматининг бугун ҳам ниҳоятда долзарб эканини барчамиз сезиб-англаб турибмиз.

Халқимиз ўзини раҳбар деб биладиган одам, аввало, инсонни яхши кўриши, инсонни ардоқлашини хоҳлайди. Одамларнинг ғам-ташвишларини юрагидан ўтказиб, уларнинг дардига дармон бўлмоғини орзу қилади.

Ҳаётнинг кўп асрлик тарихи ва кундалик турмушимизда кўз ўнгимиздан ўтадиган кўп мисоллар, аччиқ сабоқлар асосида айтишимиз мумкин: ҳар қандай раҳбарлик мансабига кутарилган одамни синайдиган оғир имтиҳонлардан бири шуки — атрофдаги уни ўраб оладиган ҳушомадгўй, лаганбардор, лаббайчиларнинг сохта мақтовидан ўзини сақлаб, мана шундай имтиҳонлардан одамийлигини, инсоний қиёфасини йўқотмасдан чиқишдир.

Халқимиз одамни синамоқчи бўлсанг, унга амал бериб кўр, деб бежиз айтмаган.

Агар раҳбар мана шундай талабларнинг ҳам-масига эмас, лоақал бир қисмига жавоб бера олса ҳам, албатта, бағрикенг элимиз бундай одамни ардоқлайди, бошига кўтаради, уни ҳимоя қилишга, унинг учун ҳатто жонини ҳам беришга тайёр бўлади.

Очиқ айтиш керакки, барчамиз ҳам ҳали бу юксак талабларга тўла жавоб бера олмаймиз. Лекин одамларимиз айнан шундай фазилатларни биздан — раҳбарлардан кутишини ҳеч қачон унутмаслигимиз керак.

Афсуски, лавозим, вазифани худди ота-бобосидан қолган меросдек билладиган раҳбарлар ҳам учраб туради. Ҳаётимизда шундай кимсалар ҳали оз эмаслигини тан олишимиз ва бу каби ҳолатларга қарши курашмоғимиз зарур.

Сизнинг тасдиғингизга тавсия этилаётган номзодларнинг асосий заиф томонлари нимада, деб сўрасангиз, буни ҳам очиқ айтишим мумкин.

Бу камчилик Бош вазир Султоновга ҳам, бошқа ҳукумат аъзоларига ҳам тегишли бўлиб, уларда кўпинча масъулиятни ўз зиммасига олиш, доимо қатъиятли бўлиш хусусияти етишмайди.

Буларнинг ўзи яхши, билимдон, ҳамма нарсани тушунадиган, замон талабларини билладиган, одамлар билан муомаласи ҳам жойида бўлиши мумкин. Охириги йилларда, ўта мураккаб шароитда жамиятимизни янгилаш ва ислоҳотларни ҳаётга татбиқ қилиш йўлида бу инсонларнинг анчагина тажрибага эга бўлганини ҳам тан оламиз.

Лекин, мен шуни алоҳида ургу бериб айтишим керакки, ҳукумат аъзоси бўлган одамнинг, содда қилиб айтганда, отнинг калласидай юраги бўлиши керак. У зарур пайтда масъулиятни ўзига ола билиши шарт. Бугун ҳаёт шуни тақозо қилмоқда.

Қадрли дўстлар!

Биз Олий Мажлис биринчи сессиясининг биринчи мажлисида навбатдаги устувор мақсад ва йўналишларимизни аниқ белгилаб олдик. Ҳаётимизни эркинлаштириш, бошлаган ислохотларимизни чуқурлаштириш борасида парламент ва ҳукуматнинг вазифаларини олдимизга аниқ-равшан қилиб қўйдик.

Бугун жойларда бўлаётган муҳокамалар, фикр алмашувлар шуни кўрсатяптики, халқимиз бу соҳадаги йўлимизни қўллаб-қувватляпти, унга ишонч билдирыпти.

Ҳаёт тез суръатлар билан давом этмоқда, унинг талаблари кескин ўсмоқда. Замоннинг бундай шиддатига чидаш, давр талаблари олдидида заиф бўлмасдан юрти учун, Ватани учун ўзини аямай меҳнат қиладиган фидойи инсонларгина бугун бу ҳаёт тўфонларига, ҳаёт синовларига бардош бера олиши мумкин.

Бу — аниқ. Бунга ҳаммамиз иқдор бўлишимиз керак.

Шу муносабат билан мен яқинда телевидение орқали берилган бир кўрсатувда муҳтарам шоиримиз Эркин Воҳидов айтган бир фикрни эслатишни ўринли деб биламан.

Яъни, у кишининг, ўзимизнинг ўзбекларда дўппини олиб қўйиб бир суҳбатлашайлик, гурунглашайлик, деган гап бор, лекин бугун нафақат гаплашиш, нафақат гурунглашиш, балки ишлаш, ҳаракат қилиш вақти келди, — деган сўзлари, даъвати бугунги замонда жуда долзарб эканини исбот қилиб беришга ҳожат йўқ, деб ўйлайман.

Азиз юртдошлар!

Шуни унутмайликки, бу дунёда ҳамма нарса ўткинчидир. Амал ҳам, мол-дунё ҳам, шон-шуҳрат ҳам ўтиб кетади, Фақат халқ, халқнинг хотираси доимо яшайди. Шундай экан, ҳар бир инсон ана шу халқ хотирасида ўзидан яхши ном, эзгу ва савобли ишлар қолдириш ҳақида ўйлаши керак.

Бизнинг заҳматқаш ва олижаноб халқимиз бугун сизу биздан — ўзи ишонч билдирган инсонлардан ана шундай амалий ҳаракатларни кутмоқда.

Шу гўзал Ватанимизда яшаётган, миллати, тили ва динидан қатъи назар, ҳар бир оила, ҳар бир фуқаронинг оғирини енгил қилиш, муаммоларини ечиш, улар учун муносиб турмуш шароити яратиб бериш, юртимизнинг тинчлиги ва тараққиётини таъминлаш, бир сўз билан айтганда, одамларни ҳаётдан рози қилиш — барчамизнинг муқаддас бурчимиздир.

Ана шу эзгу мақсад йўлида сиз азизларга сиҳат-саломатлик ва куч-ғайрат тилайман.

2000 йил 11 февраль.

ИСЛОҲОТЛАР ВА ИНВЕСТИЦИЯЛАР БЎЙИЧА ИДОРАЛАРАРО МУВОФИҚЛАШТИРУВЧИ КЕНГАШ ЙИФИЛИШИДАГИ МАЪРУЗА

Ҳурматли кенгаш қатнашчилари!

Қадрли меҳмонлар!

Хонимлар ва жаноблар!

Ислоҳотлар ва инвестициялар бўйича идоралараро мувофиқлаштирувчи кенгаш йиғилишининг бугунги мажлиси кун тартибига битта, лекин кенг қамровли ва ҳал қилувчи масала, яъни мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотларни янада эркинлаштириш масаласи қўйилган.

Айнан шу масаланинг кун тартибига қўйилгани нима билан изоҳланади? Унинг долзарблиги нимада?

Бунинг бир неча сабаблари бор.

Биринчидан, биз мустақиллигимизнинг дастлабки йилларида иқтисодиётни ислоҳ қилишнинг устувор йўналишлари бўйича ўз олдимизга қўйган мақсад ва вазифаларни асосан амалга ошириб бўлдик.

Мамлакатимиз чуқур иқтисодий таназзул давридан ўтиб олди, макроиқтисодий ва молиявий барқарорликка эришди, иқтисодий ўсиш учун зарур шарт-шароитлар яратилди.

Ижтимоий-иқтисодий ҳаётимизда туб таркибий ўзгаришлар амалга оширилди. Хусусий

мулкчиликнинг ҳуқуқий асослари яратилди ва у ҳаётимиздан мустақкам ўрин эгаллади. Амалда кўпукладли иқтисодиёт шаклланмоқда.

Нодавлат сектори аксарият тармоқларда, умуман иқтисодиётимизда ҳал қилувчи аҳамият касб этмоқда. Кўпгина давлат корхоналари мулкчиликнинг хусусий ёки ҳиссадорлик шакллариға ўтди.

Иқтисодиётнинг бошқарув тизими тубдан ўзгартирилди. Тармоқ вазирликлари тугатилиб, ишлаб чиқариш тармоқлари ва соҳаларини бошқаришнинг бозор иқтисодиёти шароитида ҳўжалик юритиш талабларига кўпроқ мос келадиган янги тизими ташкил этилди. Бозор инфратузилмаси асослари барпо қилинди.

Иккинчидан, республикаимизда ўтказилаётган иқтисодий ислохотларнинг пойдевори бўлиб хизмат қиладиган, улэрнинг ортга қайтмаслигини кафолатлайдиган мустақкам ҳуқуқий замин яратилди.

Учинчидан, мустақиллик йилларида одамларимизнинг тафаккури, дунёқараши, ҳаётга бўлган муносабати ҳам тубдан ўзгарди. Турмуш даражаси, оиласининг фаровонлиги, энг аввало, ўзига боғлиқ эканини тушуниб етаётган одамлар тобора кўпайиб бормоқда.

Тараққиётимизнинг бутунги босқичида инсон омили жамиятимизни ҳаракатга келтирувчи қудратли кучга айланди. Унинг янада ривожланиши ва янги қирраларининг очилиши учун барча зарур шарт-шароитларни вужудга келтириш, яъни тадбиркорликка кенг йўл очиб

бериш, ҳар бир кишининг ташаббус кўрсатиши учун кенг имконият яратиш талаб этилмоқда.

Тўртинчидан, Ўзбекистон бутун дунёда халқаро ҳуқуқ ва жаҳон хўжалик алоқаларининг тенг ҳуқуқли субъекти сифатида тан олинди ва унинг бу мавқеи мустақамланиб бормоқда.

Шу билан бирга, биз жаҳон иқтисодиётига интеграциялашув жараёнида ҳал этилмаган кўпдан-кўп муаммолар мавжудлигини ҳам инкор этолмаймиз. Бу муаммолар қонунчилигимизни янада такомиллаштириш ва халқаро ҳуқуқ мезонларига мослаштириш, ташқи иқтисодий ва валюта сиёсатини янада эркинлаштириш билан боғлиқдир.

Бешинчидан, маъмурий-бўйруқбозлик, бюрократик тизимнинг асоратларидан тўла халос бўла олмаган амалдаги хўжалик юритиш механизми ташаббус ва тадбиркорликнинг кенг ёйилишига, товар, меҳнат ва капитал бозорининг етарли даражада такомиллашувига имкон бермаяпти. Айниқса, унинг меҳнатни, юқори пировард натижаларга эришишни рағбатлантира олмаётгани билан асло муроса қилиб бўлмайди.

Олтинчидан, юртимизда кўппартиявийлик ва муқобиллик асосида Республика Президенти ва қонун чиқарувчи орган — Олий Мажлисга бўлиб ўтган сайловлар халқимизнинг жамиятни демократлаштириш ва янгилаш борасида ўтказилаётган ислоҳотларни изчил ривожлантириш ва янада чуқурлаштиришга қаратилган хоҳиш-истагини яна бир бор намоён этди.

Бизнинг асосий ва муқаддас вазифамиз — одамларнинг ана шу ишонч ва умидларини оқлашдир. Халқимиз ўз олдига қўйган юксак мақсадлар — демократик жамият, жаҳон хўжалик тизими билан кенг қўламда интеграциялашган, барқарор бозор иқтисодиётига эга бўлган ҳуқуқий давлат қуриш борасида барча чора-тадбирларни кўриш, зарур шарт-шароитларни барпо этишдан иборат.

Ва ниҳоят, бугун замоннинг ўзи, ҳаётнинг ўзи биздан бу йўлда янги, янада аниқ, қатъий қарорлар қабул қилишни талаб этмоқда.

Биз янги аср бўсағасида, янги минг йиллик арафасида турибмиз. Бизнинг келажагимиз, бизнинг олдинга интилишимиз, Ўзбекистоннинг халқаро меҳнат тақсимотида тутган ўрни бугунги кунда кўп жиҳатдан туб ўзгаришларни тақозо этаётган замон талабларига мос келадиган қарорлар қабул қилиш йўлида қандай қадамлар қўйишимизга боғлиқ.

Бир сўз билан айтганда, биз ҳозир ҳаётимизнинг барча жабҳаларини, биринчи галда иқтисодий соҳани ислоҳ қилишни чуқурлаштиришнинг янги, янада мураккаб, айтиш мумкинки, янада масъулиятли босқичи олдида турибмиз.

Шу нарса аниқки, агар биз ислоҳотларни чуқурлаштирмасак, иқтисодиётни янада ислоҳ қилиш учун зарур ҳуқуқий, ташкилий ва амалий шарт-шароит яратмасак, фақатгина шаклланган мавжуд вазият билан чекланиб қолсак, айрим тармоқ ва соҳаларда ислоҳотлар су

бораётганига нималар сабаб бўлаётганини атрофлича таҳлил қилмасак, бу ҳол иқтисодиётни барқарорлаштиришга эмас, балки унинг бир жойда депсиниб туриб қолишига олиб келади.

Шубҳа йўқки, бундай вазиятда бизнинг ривожланишдан тўхтаб қолишимиз муқаррардир. Чунки баландпарвоз чақириқлар ва қуруқ давлатлар билан амалда олға силжишни таъминлаб бўлмайди.

Бу мени ғоят ташвишлантиради. Шу боис, сиз, ушбу анжуман иштирокчиларига, барча жамоатчиликка мурожаат қилиб, биз бутун масъулиятли ва мураккаб бир вазиятда турганимизни тушунишингизни, энг муҳими, англаб етишингизни истайман.

Афсуски, биз жамиятни, биринчи навбатда, иқтисодиётни ислоҳ қилиш борасида эришган ютуқларимизни таъкидлаш билан чекланиб қолмоқдамиз. Албатта, бу натижаларни ҳеч ким инкор этолмайди. Бу бизнинг бойлигимиз, аниқроғи, тарихимиздир.

Шуни қайта-қайта таъкидлашга тўғри келдики, биз ана шу ютуқларимиз билан ўзимизни тинчлантиргандек, ўзимизга ўзимиз тасалли бергандек бўламиз.

Тўғри, ютуқлар, муваффақиятлар ҳақида холисона гапириш керак. Лекин, аввало, мавжуд муаммолар, бизнинг олға интилишимизга халақит бераётган камчиликлар, ислоҳотлар йўлидаги тўсиқ-ғовлар, ҳали ҳануз ишга солинмаган резерв ва имкониятлар ҳақида кўпроқ бош қотиришимиз лозим.

Энг муҳими шундаки, биз бугунни эмас, эртанги истиқболни ўйлаб яшашимиз керак. Ўз келажагимизни аниқ ва равшан тасаввур этишимиз, эртани кўзлаб, бугунги мавжуд муаммоларни зудлик билан ечишимиз даркор.

Мен оддий бир ҳақиқатни барча тушуниб олишини истайман: эркинлаштириш ва ислохотларни чуқурлаштириш — бу бизнинг олға интилишимизнинг кафолати ва асоси, у нафақат иқтисодий, балки, ҳам ижтимоий, ҳам сиёсий вазифаларни ҳал қилишнинг асосий шартидир.

Бу муаммовнинг иккинчи жиҳати ҳам бор.

Шу нарсани қайта-қайта такрорлашга тўғри келмоқда: Ўзбекистон иқтисодиётининг жаҳон иқтисодий тизими билан интеграциялашувига эришмасдан туриб, ташқи иқтисодий алоқаларни кенгайтирмасдан ва мустаҳкамламасдан туриб, энг муҳими, хорижий инвестицияларни мамлакат иқтисодиётига жалб этмасдан туриб, яъни мен айтмоқчиманки, баяк ва молия соҳаларида, реал иқтисодиётда, биринчи галда етакчи тармоқларда чет эл капиталининг иштирокини кенгайтирмасдан туриб, иқтисодиётимизнинг барқарор тараққиётини таъминлаш қийин. Бу ҳам барчамиз учун тушунарли бўлиши керак.

Жамиятимиз ривожланишининг ҳозирги босқичидаги асосий вазифалар айнан мана шу масалалардан иборат. Бугунги анжуманимизнинг моҳият эътиборини ҳам ана шу икки масала белгилайди.

Бу ғоят муҳим масалаларни муҳокама этиш учун биз бугунги йиғилишга нафақат Идоралар-

аро кенгаш аъзоларини, балки, дўстларимиз — халқаро молия, иқтисодий ва юридик ташкилотлар, Ўзбекистонда аккредитациядан ўтган нуфузли халқаро банк ва компанияларнинг вакиллари ҳамда мамлакатимизда самарали фаолият кўрсатаётган йирик қўшма корхона раҳбарларини ҳам таклиф этганимиз шу маънода табиийдир.

Биз сизларнинг Ўзбекистонда олиб бораётган фаолиятингиз учун, айнан ўз қизиқишларингиз, ўз келажагингизни Ўзбекистон билан боғлаганингиз учун чуқур миннатдорчилик билдирамиз. Сизларнинг амалга оширган ишларингизни муносиб баҳолаймиз. Сизларнинг бир қатор долзарб масалаларни ҳал қилишга, биринчи навбатда бозор инфратузилмасини ривожлантириш ва умуман, бизнинг жамиятимизни демократлаштириш жараёнига имкон даражасида ҳисса қўшаётганингиздан миннатдоримиз.

Биз сизнинг иқтисодий ислоҳотларни ривожлантириш ишига янада кўпроқ кўмаклашиш борасидаги саъй-ҳаракатларингизни юксак қадрайлаймиз ва бунга алоҳида аҳамият берамиз.

Биз ўз навбатида сизлар каби Ўзбекистонда фаолият юритаётган хорижий тузилмалар, компания ва банклар, халқаро ташкилотлар вакилларининг ўз манфаатларини тўла рўёбга чиқаришлари учун барча имкониятларни ишга солишга тайёримиз.

Шу фурсатдан фойдаланиб, сизларга шуни маълум қилмоқчиман: мен шахсан Президент сифатида хорижий ҳамкорларимиз олдида тур-

ган, улар дуч келиши мумкин бўлган муаммоларни ўз вақтида ечиш ва бартараф этишни ўз вазифам, деб биламан ва керак бўлса, сизларнинг Ўзбекистондаги фаолиятингиз учун энг қулай шарт-шароит яратилишига кафолат бераман.

Азиз дўстлар!

Энди Олий Мажлиснинг Иккинчи чақириқ биринчи сессиясида мен баён этган, биз учун ўта долзарб бўлган айрим масалалар хусусида қисқача тўхталиб ўтмоқчиман.

Биринчидан, келгусида ҳам иқтисодиётнинг барча соҳалари ва тармоқларида эркинлаштириш жараёнини изчиллик билан амалга ошириш ва иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш.

Иқтисодиётни эркинлаштириш деганда биз нимани назарда тутмоқдамиз?

Бу, аввало, хўжалик юритувчи субъектларнинг эркинлиги ва иқтисодий мустақиллигини ошириш, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш йўлидаги мавжуд тўсиқларни бартараф этиш.

Бугун хусусий тадбиркорларнинг ўзига жуда қийинчилик билан йўл очаётгани, бозордан ўз ўрнини эгаллашда аксарият қолларда давлат идораларидаги амалдорлар ва бюрократларнинг лоқайдлигига дуч келаётгани бизни ташвишлантиради.

Хўжалик юритишнинг бошқарув механизми, бу борадаги қонунчилик асосларининг етарли даражада мукамал эмаслиги натижасида дав-

лат, маҳаллий ва назорат органларининг ўз ва-
колат ва ҳуқуқларини суиистеъмом қилиб,
қонунга зид равишда корхоналарнинг хўжалик
фаолиятига аралашиб ҳолларига асло йўл қўйиб
бўлмайди.

Биз давлатнинг назоратчилик ва бошқарув-
чилик функцияларини қисқартириш, унинг
корхоналар хўжалик фаолиятига, биринчи гал-
да, хусусий бизнес фаолиятига аралашувини
чеклашни иқтисодиётни эркинлаштириш йўли-
даги асосий вазифалардан бири, деб биламиз.

Биз хусусий бизнесга, иқтисодий фаолият-
нинг бозорга хос механизмларига янада кўпроқ
эркинлик бериш тарафдоримиз. Бунинг учун
тегишли ҳуқуқий замин, ташкилий ва иқтисо-
дий шарт-шароитларни яратишимиз керак.

Бунда асосий эътиборни институционал
ўзгаришлар жараёнларини чуқурлаштиришга
қаратиб, бошқарув тизимини янада такомил-
лаштириш алоҳида аҳамият касб этади.

Очиқ тан олиш керак: бу борада, айниқса,
бошқарув тизимини эркинлаштириш, барча
бўғинларда, яъни кичик бизнес билан шуғул-
ланаётган оддий тадбиркордан тортиб, марка-
зий иқтисодий органлар раҳбарларининг замо-
навий менежмент асосларини эгаллашида ҳал
қилиниши лозим бўлган қатор муаммолар бор.

Биз иқтисодиётни эркинлаштириш деганда
банк ва молия тизимини бундан буён ҳам ислоҳ
қилишни назарда тутамиз. Албатта, бу борада
кўпгина ишлар қилинмоқда. Лекин биз бу жа-
раёндаги ишлар ҳали ниҳоясига етмаган, деб

ҳисоблаймиз. Банк тизимини тубдан мустаҳкамлаш, банкларнинг кредит бериш имкониятларини ва устав капиталини бўш маблағлар жалб қилиш ҳисобига кенгайтириш лозим.

Банклар инвестициялаш жараёнининг асосий бўғини, корхоналарнинг чинакам ҳамкорига айланмоғи, уларнинг ривожланишидан манфаатдор бўлмоғи керак.

Биз банкларимизни кенг миқёсда хусусийлаштиришни мўлжалляпмиз. Бу борада ҳам сизларнинг фаол иштирокингизни, банкларнинг устав фондларидаги капиталингиз миқдорини кўпайтириб боришингизни кутамиз.

Биз қўшма банклар ташкил қилиш, чет эл банкларининг ваколатхоналарини очиш ва уларнинг фаолият кўрсатишига катта эътибор берапмиз. Ва бу борада яна қандай зарур чоралар кўришимиз кераклиги ҳақида сизларнинг фикр-мулоҳазаларингизни ҳам эшитишни хоҳлардик.

Иккинчидан, мамлакат иқтисодиётини эркинлаштириш ва ислоҳотларни чуқурлаштириш ҳақида гапирганимизда иқтисодиётимизнинг асосий негизини ташкил этувчи соҳа — қишлоқ хўжалигидаги ишларнинг аҳволи бизнинг диққат марказимизда турмоғи лозим.

Бунда қишлоқ хўжалигидаги ислоҳотлар қишлоқ ҳаётида рўй бераётган жараёнларга, айниқса, мулкчилик масалаларига қай даражада чуқур таъсир қилаётганини танқидий кўз билан баҳолаш муҳим аҳамият касб этади.

Тан олиб айтиш керакки, ушбу масалалар қонунчилик нуқтаи назаридан қатъий ҳал этилганига қарамасдан, амалиётда, ҳаётимизда қишлоқдаги маҳсулот ишлаб чиқарувчи субъектларга нисбатан ўзининг мантиқий якунини топмаяпти.

Афсуски, кўп нарсалар қоғозда қолиб кетмоқда. Ҳамон тармоқда расмиятчилик ва тўрачилик, хўжакўрсинга ишлаш ва кўзбўямачилик ҳоллари кўп. Энг ёмони, жойларда бозор иқтисодиёти тамойилларини яхши билмаслик ва профессионал малакага эга эмаслик каби салбий ҳолатлар кўпроқ намоён бўлмоқда.

Энг муҳими, биз ўзимиз учун шуни аниқлаб олишимиз керакки, қишлоқ хўжалигини ислоҳ этиш ва колхозлар ўрнига ширкат хўжаликларини шакллантириш, жамоада пайчилик муносабатлари ва оила пудратини жорий қилиш асосида қишлоқда мулкчилик шаклларини ўзгартириш масалалари ётади.

Деҳқонлар тафаккурида ҳақиқий хўжайинлик, ўз ерига ва етиштирган маҳсулотига эгалик туйғусини тарбиялаш тўғрисида қайта-қайта гапиришга тўғри келмоқда. Давлат мулкчилигига асосланган, эски, ўзини оқламаган муносабатлар ўрнига хўжалик юритишнинг барча бўғинларида (деҳқончилик қилинадиган ерларни) мерос қилиб қолдириш ҳуқуқи берилган ижара мулкчилигини жорий қилиш лозим.

Такроран айтаманки, ижара ва шартнома муносабатлари ширкат ва фермер хўжаликлари учун асосий ва ҳал қилувчи омил ҳисобла-

нади. Оила пудратининг асосини ижара ва ижара муносабатлари ташкил этмоғи лозим. Токи, оила пудрати одамларимизнинг ерга, мулкка ва қишлоқда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотга муносабатини, энг асосийси, меҳнатга бўлган рағбатини бутунлай ва тубдан янгилаши зарур.

Бу ўринда энг муҳими — ҳар бир субъект учун шартнома муносабатларининг амалда аниқ ва тушунарли бўлган механизмини ишлаб чиқиш ва жорий этишдир. Янада муҳими — ҳўжалик юритиш ва бошқарувнинг барча бўғинларида уларнинг сўзсиз ижро этилиши устидан ҳар бир томоннинг масъулияти ва назорат масалаларини ҳал қилишдир.

Яна бир масалани алоҳида таъкидлаб айтишни истар эдим. Яъни, қишлоқ ҳўжалиги нафақат эътиборга, балки, энг аввало, давлатнинг мунтазам амалий қўллаб-қувватлашига муҳтож бўлган тармоқдир. Буни ҳамиша ёдда сақлашимиз лозим.

Шу нарсани аниқ тасаввур қилиб олишимиз керакки, бундай ўта долзарб вазифаларни ҳал этмасдан туриб қишлоқда амалга оширилаётган ислоҳотларнинг муваффақиятига умид боғлай олмаймиз.

Учинчидан, биз бозор инфратузилмасини, бизнесга хизмат кўрсатиш билан бевосита боғлиқ бўлган унинг барча институтлари — консалтинг, маркетинг, инжиниринг, лизинг, сугурта тизимлари фаолиятини ривожлантиришни устувор вазифа деб биламиз.

Республикада бозор инфратузилмасининг асослари яратилган, аммо улар ҳали ҳануз корхоналарнинг бозор шароитига кенг ва фаол мослашувига кўмаклашувчи механизмга, бу жараёни тартибга солувчи ҳақиқий воситага айлангани йўқ. Биз иқтисодиётни бошқаришнинг ўз даврини ўтаб бўлган эски давлат тизими ўрнига бозор иқтисодиётига мос институтлардан ташкил топган мустаҳкам тизимни тезроқ яратиш тарафдоримиз.

Тўртинчидан, биз кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш устувор йўналиш бўлиши лозим, деб ҳисоблаймиз. Бугунги кунда кичик ва ўрта бизнеснинг иқтисодиётимиздаги мавқеи ва ўрни бизни қаноатлантирмайди.

Бугун кичик ва ўрта бизнес корхоналарини ташкил этиш жараёни қандай амалга ошаётгани, тадбиркорлик тузилмаларининг хом ашё, кредит ресурсларидан, асбоб-ускуна ва материаллардан, ўз маҳсулотларини бозорга чиқариш имкониятларидан тўла фойдалана олмаётгани бизни қониқтирмайди.

Биз кичик, ўрта ва хусусий бизнес ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқаришда нафақат ҳал қилувчи мавқе эгаллаши, балки унинг аҳоли фаровонлиги ва даромадлари ортишида, ишсизлик муаммосини ечишда, айниқса, кичик шаҳарлар ва қишлоқ жойларида иш билан таъминлашда муҳим омилга айланишини ўз олдимизга асосий вазифа қилиб қўймоқдамиз.

Бугунги кунда эндигина иш бошлаётган тадбиркорларга молиявий ёрдам бериш, хусусан,

кичик кредитлар ажратиш тизимини яратиш масаласи ниҳоятда муҳим аҳамият касб этмоқда. Токи ўз ишини бошлаётган одам уни қўллаб-қувватлашларига, унга ёрдам кўрсатишларига, жамиятнинг ўзи унинг муваффақиятидан манфаатдор эканига ишонч ҳосил қилсин. Оддийгина қилиб айтганда, агар инсон, аввало, ўз кучи ва имкониятларига таянган ҳолда, ўзи ҳамда оиласини таъминлашга ҳаракат қилаётган бўлса, жамият ва давлат четда қараб туриши мумкин эмас. Бундай одамга ҳар томонлама ёрдам бериш барчамизнинг бурчимиздир.

Кичик ва хусусий корхоналар ташкил этиш, бу тизимнинг самарали ишлаши учун қулай шарт-шароит яратиш, уларнинг фаолиятини турли хил текширувчи ва назорат қилувчи идораларни тартибга чақириш зарур, деб ҳисоблаймиз. Бу ўринда биз кичик бизнес соҳаси учун билимдон, малакали бошқарув кадрларини тайёрлашга алоҳида эътибор берамиз.

Мен иқтисодиётининг асосини кичик ва хусусий тадбиркорлик ташкил қиладиган давлатларнинг вакиллари бўлган чет эллик меҳмонларимиз ўз мамлакатлари тажрибасидан келиб чиқиб, биз бу йўналишда қўшимча яна қандай чоралар кўришимиз лозимлиги тўғрисида фикр билдиришларини истардим.

Бешинчидан, биз учун иқтисодиётда аниқ мақсадларни кўзлаб таркибий ўзгаришларни амалга ошириш стратегик аҳамиятга эга. Бу борада биз аниқ-равшан структура сиёсатини олиб боришимиз лозим. Ушбу сиёсат, аввало,

мамлакатнинг иқтисодий қудратини янада мустақкамлаш, бой табиий, хом ашё ва меҳнат ресурслари, интеллектуал ва илмий-техникавий салоҳиятимиздан тўла ва самарали фойдаланишга йўналтирилган бўлиши даркор.

Мукаммал технологик жараёнларни ўз ичига олган, илғор замонавий технологияларни жорий этган ҳолда, нафақат ички, балки, ташқи бозорда ҳам рақобатга бардош берадиган тайёр маҳсулот ишлаб чиқарувчи қувватлар иқтисодиётда етакчи ўрин эгаллашига эришишни биз ўз олдимизга мақсад қилиб қўйганмиз.

Биз хизмат кўрсатиш соҳаси ривожига алоҳида эътибор қаратамиз. У ҳали иқтисодиётимиз таркибида муносиб ўрин эгаллагани йўқ.

Бу соҳада ҳам мазкур муаммони ечишнинг йўллари ва имкониятлари тўғрисидаги сизнинг фикр-мулоҳазаларингизни билиш биз учун жуда муҳимдир.

Мен яна иккита ҳал қилувчи масала тўғрисида алоҳида тўхталмоқчиман.

Аввало, биз мамлакат иқтисодиётига хорижий сармояларни, хусусийлаштириш жараёнига чет эл капиталини жалб этишни кафолатлаш ва рағбатлантириш учун яна қандай шарт-шароитлар яратиш лозимлигини билишни истардик. Чунки биз хорижий сармоянинг иқтисодиётимиздаги таркибий ўзгаришларда, ишлаб чиқаришни техникавий қайта жиҳозлаш ва модернизация қилиш жараёнини жадаллаштиришда фаол иштирок этишининг тарафдоримиз.

Бугунги кунда чет эл инвестицияларининг асосий қисми бевосита ҳукумат кафолати остида мамлакатимизга киритилаётгани бизни қониқтирмайди. Ҳозиргача бевосита йўналтирилаётган инвестициялар ҳажми уларга бўлган ҳақиқий эҳтиёжга мос эмас. Чет эл инвесторларининг ишлаб чиқариш объектларини тўла сотиб олиб уларга эгалик қилиши, корхоналар акцияларини харид қилишдаги иштироки жуда суст бормоқда.

Шунга эришиш керакки, Ўзбекистон бозори мамлакатимизда бизнес билан шуғулланишга интиланларнинг барчаси учун энг маъқул ва қулай иқтисодий макон бўлиб қолсин.

Шу муносабат билан савол туғилади: сизнинг бизнесингиз тадбиркорликни эркинлаштириш нуқтан назаридан янада ривожланиши учун яна қандай шароитлар яратиш керак? Келгусида сизга яна қандай кафолатлар бериш лозим? Истиқболдаги ҳамкорлик нуқтан назаридан хорижий ҳамкорларимизни биздаги ишлаб чиқаришнинг яна қайси соҳа ва тармоқлари кўпроқ қизиқтиради?

Иккинчи масала, яъни иқтисодиётимиздаги ислохотлар айниқса ҳозирги даврда биз учун алоҳида аҳамият касб этади. Иқтисодиётни эркинлаштириш ташқи иқтисодий фаолиятни, биринчи галда, валюта бозорини эркинлаштириш, миллий валютамизнинг жорий операциялар бўйича эркин алмашувини таъминлаш билан чамбарчас боғлиқ.

Ушбу масалани ҳал этиш борасида сўнги йилларда бир қанча ишлар амалга оширилди. Асосий экспорт маҳсулотимиз, валюта тушумимизнинг муҳим манбаини ташкил қиладиган пахта толаси, олтин, рангли металлларнинг жаҳон бозоридаги ноқулай конъюнктура ҳолатига қарамасдан, сўнги икки йил давомида биз уз олтин-валюта захираларимиз ҳажмини тўлов қобилиятимизни кафолатлайдиган даражада сақлаб туришга эришдик.

Кейинги йилларда валюта мажбуриятлари бўйича тўловлар таркиби ва механизми, конвертация механизми сезиларли даражада ўзгартирилди. Ҳозирги кунда марказлашган валюта ресурслари ҳисобидан фақат ҳукумат мажбуриятлари бўйича ажратилаётган бюджет маблағлари конвертация қилинмоқда. Қолган барча операциялар биржадан ташқари валюта бозорида конвертация қилинмоқда.

Шу боис, биз учун бош йўналиш — биржадан ташқари валюта бозорини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш, тижорат банкларининг валюта ресурсларини кўпайтириш ҳисобидан улар ҳеч қандай лицензия ва квоталарсиз хоҳлаган вақтда уз мижозларига валюта операциялари бўйича хизмат кўрсатишини таъминлашдан иборат.

Биз ушбу муаммони бартараф этиш мақсадида алмашув курсини унификациялаш, тез орада мувозанатли алмашув курсига эришишга катта эътибор беряпмиз.

Бунда аҳолига ва корхоналарга валюта қийматининг ўзгариб туриши натижасида таъсир

қилиши мумкин бўлган салбий оқибатлардан ҳимоя қиладиган тегишли кафолатларни яратиш, алмашув курсининг барқарорлигини таъминлаш учун зарур бўлган миқдорда давлат валюта захираларини шакллантириш алоҳида аҳамиятга эгадир.

Яна бир масала: мамлакатимиз экспорт салоҳиятини кенгайтириш ва мустақкамлаш йўлида валюта сиёсатини эркинлаштиришдан ташқари яна қандай тадбирларни амалга ошириш мумкин?

Биз ўз олдимизга иқтисодийнинг барча тармоқларида экспортбоп тайёр маҳсулотлар ҳажми ва турларини кўпайтиришни мақсад қилиб қўйганмиз. Бунга эришиш учун мавжуд омил ва имтиёзларга қўшимча равишда яна қандай аниқ чора-тадбирларни ишлаб чиқишимиз ва жорий этишимиз даркор? Экспортбоп товарларнинг ташқи бозорга эркин чиқишини таъминлаш учун қандай тегишли инфратузилма ташкил қилиш керак?

Мен бу саволларга жавобни бугунги анжуманда иштирок этаётган, юртимизда фаолият кўрсатаётган қўшма корхоналарнинг раҳбарлари ва вакилларидан эшитишни истардим.

Азиз дўстлар!

Бу ерда кўтарилган масалаларнинг кўпчилиги биз учун янгилик эмас. Уларнинг ечимини топиш борасида муттасил иш олиб боряпмиз. Лекин биз бугун тараққиётимизга халақит бераётган, ислоҳотларнинг ана шу йўналишидаги мавжуд тўсиқ ва ғовларнинг сабабла-

рини чуқурроқ ўрганиш, уларни бартараф этиш-
ни ўз олдимизга вазифа қилиб қўймоқдамиз.

Шу билан бирга, биз иқтисодиётни ислоҳ қилишнинг устувор йўналишларини амалга оширишда имкон қадар қулай шарт-шароит яратишдан манфаатдормиз.

Олдимизда турган муҳим вазифалардан яна бири — бу асосий устувор йўналишларни аниқлаштириш, конкрет маъно-мазмун билан тўлдириш, уларни рўёбга чиқаришнинг ҳаракатлайтирувчи механизмини, кучли рағбат ва кафолатлар тизimini яратишдир.

Бир сўз билан айтганда, гап иқтисодий ислохотларни янада эркинлаштиришнинг асосий устувор йўналишларини амалга оширишнинг аниқ дастурини ишлаб чиқиш ҳақида бормоқда. Мен сизлардан ушбу масалалар бўйича ўз фикр-мулоҳазаларингиз, аниқ таклиф ва тавсияларингизни беришингизни истардим.

Мен сизларнинг барчангизни очиқ-ойдин ва ошкора мулоқотга чорлайман. Албатта, бир йиғилиш доирасида ҳамма масалаларни ҳар тарафлама ва чуқур муҳокама қилиш, барча муаммоларни ҳал этишнинг иложи йўқлигини биз яхши тушунамиз. Келинглار, шу анжуманни сизлар билан ҳамкорликда амалга оширадиган катта ишларимизнинг дастлабки босқичи, илк қадами, деб ҳисоблайлик.

Шу муносабат билан мен сизлардан ҳамда Ўзбекистонда ўз бизнесини амалга оширишдан манфаатдор барча ишбилармонлардан бугунги муҳокама қилинган ва иқтисодиётни

ислоҳ этишнинг бошқа муҳим масалалари бўйича ўз таклифларини Идоралараро кенгаш ишчи органи — Президентнинг ижтимоий-иқтисодий сиёсат масалалари бўйича давлат маслаҳатчиси хизматига ёзма равишда топширишларини сўрайман.

Эътиборингиз учун раҳмат.

2000 йил 1 февраль.

ИҚТИСОДИЁТНИ ЭРКИНЛАШТИРИШ ВА ИСЛОҲОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ — ЭНГ МУҲИМ ВАЗИФАМИЗ

Хурматли йиғилиш қатнашчилари!

Мамлакатимизнинг 1999 йилдаги иқтисодий ва ижтимоий тараққиёти, иқтисодиётни ислоҳ этиш борасидаги саъй-ҳаракатларимиз ҳақида гап кетар экан, аввало, бир нарсани мамнуният билан таъкидламоқчиман: ўтган йили ислоҳотларнинг асосий устувор йўналишлари буйича кўзда тутилган макроиқтисодий ва молиявий кўрсаткичлар асосан бажарилди.

Хўш, бир йил мобайнида айнан нималарга эришдик?

Биринчидан, мамлакатимизда иқтисодий ўсиш таъминланди. Молиявий аҳволни яхшилаш ва пул-кредит тизимини сезиларли даражада мустаҳкамлашга эришилди. Ялпи ички маҳсулот 4,4 фоизга ортди. Мўлжалланган кўрсаткичлар доирасида ишлаб чиқариш ҳажми кўпайди. Ўтган йилга нисбатан маҳсулот ишлаб чиқаришнинг ўсиши саноатда — 106,1 фоиз, қишлоқ хўжалигида — 105,9 фоизни, чакана товар айланиши эса 110,5 фоизни ташкил этди.

Давлат бюджетининг камомади 1,8 фоиз бўлди. Инфляциянинг ўртача ойлик даражаси 1,9 фоизни ташкил этди. Нақд пул эмиссияси 10,2 фоизга тенг бўлди.

Банк тизимининг умумий активлари 48 фоизга ортди. Жами активларнинг 57 фоизи узоқ ва ўрта муддатли кредит қўйилмалари ҳиссасига тўғри келмоқда.

Иккинчидан, хўжалик юритувчи субъектлар ўртасидаги ўзаро тўлов механизми анча мустақамланди. Бу эса ўз навбатида корхоналарнинг молиявий аҳволини яхшилаш, иқтисодий ночор корхоналарни тугатиш имконини берди.

Республика корхона ва ташкилотларининг тўлов муддати ўтиб кетган дебиторлик қарзлари миқдори йил давомида 76 миллиард 800 миллион сўмдан 1 миллиард 800 миллион сўмга қисқарди. Мониторинг назорати ўрнатилган 22 та вазирлик ва идора 2000 йилнинг 1 январига қадар тўлов муддати ўтиб кетган дебиторлик қарзларидан амалда халос бўлди.

Ўтган йили иқтисодий ночор корхоналарни банкрот деб эълон қилиш жараёни фаоллашди. Хусусан, хўжалик судлари томонидан 995 та корхона банкрот деб эълон қилинди. Бу — 1998 йилдагига нисбатан 548 та кўп демакдир.

Банкротликка учраган бир минг олти корхона тугатилди. Банкрот бўлган корхоналарнинг 2 миллиард сўмликдан зиёд мол-мулки савдога қўйилди. Кредиторларнинг 837 миллион 500 минг сўмлик қарзи ундириб берилди.

Корхоналарни банкротлик ҳолатига тушириб қўйгани, ишга лоқайд муносабати ва хизмат лавозимини суиистеъмол қилгани учун хўжалик судлари томонидан 95 нафар мансаб-

дор шахсга нисбатан жиндий иш кўзгаш ҳақида қарор чиқарилган.

Қишлоқ хўжалик корхоналарининг барқарор фаолиятини таъминлаш мақсадида 1999 йилда Молия вазирлиги қошида давлат эҳтиёжлари учун харид қилинадиган қишлоқ хўжалик маҳсулотлари бўйича ҳисоб-китоб ишларини йўлга қўйиш мақсадида махсус жамғарма ташкил этилди.

Ушбу жамғарма орқали 1999 йил ҳосили учун 162 ярим миллиард сўм, жумладан, пахта хом ашёси учун 101 миллиард 300 миллион сўм, ғалла учун 48 миллиард 600 миллион сўм, шоли учун 12 миллиард 600 миллион сўм маблағ ажратилган.

Бундан ташқари, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчиларга 2000 йил ҳосили ҳисобидан кузги-қишки агротехник тадбирларни ўз вақтида ўтказиш учун қарийб 32 миллиард сўм, иш ҳақи учун эса қарийб 53 миллиард сўм аванс маблағлари берилди.

Бу — қишлоқ хўжалиги ишларини белгиланган муддатда бажариш жараёнини зарур молиявий ресурслар билан мустаҳкамлаш имконини берибгина қолмай, балки қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчиларнинг молиявий аҳволини яхшилаш, деҳқонларга етиштирган маҳсулотлари учун ҳисоб-китоб ишларини ҳам ўз вақтида амалга ошириш имконини яратди.

Учинчидан, таркибий ўзгаришлар иқтисодий ўсишнинг ҳал қилувчи омилига айланиб бормоқда. Ўтган йили саноатдаги ўсиш асосан янги

ишга туширилган иншоотлар ҳисобидан таъминланди. Янги ишлаб чиқариш тармоқлари ривожига учун 282 миллиард 300 миллион сўм ёки ялпи сармояларнинг 56 фоиздан кўпроғи йўналтирилди. Хорижий сармоя иштирокидаги корхоналарда маҳсулот ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш ҳажми бир ярим баробардан зиёдроқ ортиди.

Тўртинчидан. Хусусийлаштириш ва мулкни давлат тасарруфидан чиқариш жараёнига иқтисодийётнинг негизини белгилайдиган тармоқларга қарашли ўрта ва йирик корхоналар ҳам жалб қилинди. Хусусийлаштириш ва мулкни давлат тасарруфидан чиқаришдан 1999 йили тушган маблағ 9 миллиард 100 миллион сўмни ташкил этди. 1998 йили эса бу кўрсаткич 8 миллиард 800 миллион сўм бўлган эди.

Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш натижасида тушган маблағнинг 350 миллион сўми корхоналарни техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш ва модернизациялаш мақсадлари учун йўналтирилди.

Давлат мулки бўлган 67 та иншоот, жумладан, мулкий мажмуалар шаклидаги 27 та объект хорижий инвесторларга сотилди. Сотиб олинган корхона ва акциялар учун хорижий инвесторлар томонидан тўланган маблағ 16 миллион АҚШ долларини ташкил этди. Бу — 1998 йилдагига қараганда етти ярим баробар кўп демакдир. Шу билан бирга, хорижий сармоядорларнинг инвестиция мажбуриятлари 238

ярим миллион АҚШ доллари ва 1 миллиард сўмдан зиёдроқни ташкил этди.

Бешинчидан, кичик ва ўрта бизнес ривожини учун хорижий кредитларни жалб этиш борасида сезиларли ўзгаришлар юз берди. Бу эса 1998 йил якунларига бағишлаб ўтказилган йиғилишда билдирилган танқидий фикрлардан банклар ва тегишли тузилмалар тўғри хулоса чиқариб олганидан далолат беради.

Кичик ва ўрта бизнесни давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш мақсадида дунёнинг энг нуфузли банклари, хусусан, Европа тикланиш ва тараққиёт банкининг 150 миллион АҚШ доллари, Осиё тараққиёт банкининг 50 миллион АҚШ доллари, Германия тикланиш банкининг 5 миллион немис маркаси миқдоридagi, хуллас, умумий ҳажми 200 миллион АҚШ долларидан ортиқ бўлган кредит маблағлари жалб этилди ва тўлиқ ўзлаштирилди.

Юқорида номи тилга олинган Германия банкининг 15 миллион евро, Халқаро молия корпорациясининг 15 миллион АҚШ доллари миқдоридagi янги кредит йўналишлари очилди. Европа тикланиш ва тараққиёт банки билан яна 15 миллион АҚШ доллари миқдоридagi кредит йўналишини очиш ҳақида шартнома имзоланди.

Олтинчидан, мамлакатимизда муҳим ижтимоий дастурлар фаол амалга оширилди.

Масалан, Аёллар манфаатларини рўёбга чиқаришни таъминлаш дастури доирасида хотин-қизларнинг манфаатларини ҳимоя этишнинг

ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришга, уларнинг жамият ҳаётидаги ўрни ва нуфузини оширишга қаратилган бир қанча тадбирлар амалга оширилди. Оналар ва болалар саломатлигини мустаҳкамлаш, аёлларнинг мамлакат ижтимоий ва иқтисодий ҳаётидаги фаол иштирокини таъминлаш учун зарур шарт-шароитлар яратилди.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурига мувофиқ, қарийб 8 минг ўқувчига мўлжалланган 13 та академик лицей, 58 минг ўқувчига мўлжалланган 90 та касб-ҳунар коллежи ишга туширилди. Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари жорий этилди. Коллежлар учун умумий касб-ҳунар ва мутахассислик бўйича салкам 1200 та ўқув дастури ишлаб чиқилди ва таълим жараёнига киритилди.

Соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилишнинг давлат дастурини амалга ошириш жараёнида аҳолига тезкор тиббий ёрдам кўрсатиш тизими шаклланмоқда. Самарқанд, Фарғона ва Андижонда ушбу янги тизим тармоқлари, 30 та шаҳар ва туманда эса унинг бўлимлари ташкил этилди. Бугунги кунда нодавлат секторида қарийб 1600 та хусусий тиббиёт муассасалари фаолият юритмоқда.

Ўтган муддат мобайнида ижтимоий инфра-тузилма янада ривожланди. Тўрт ярим минг километрли газ тармоғи — шундан 4 минг 300 километри қишлоқларда, икки минг километрдан зиёд ичимлик сув тармоғи — шундан 1 минг 900 километри қишлоқ жойларида ишга туширилди.

Азиз дўстлар!

Айни вақтда Олий Мажлиснинг биринчи сессиясида, Ислоҳотлар ва инвестициялар бўйича идоралараро мувофиқлаштирувчи кенгаш йиғилишида таъкидланганидек, биз асосий эътиборни қўлга киритган ютуқлар таҳлиliga эмас, балки ислоҳотлар йўлидан барқарор боришимизга тўсиқ бўлаётган муаммо ва қийинчиликларнинг танқидий таҳлиliga қаратишимиз лозим. Айниқса, бугун йил якунини муҳокама қилар эканмиз, энг аввало, мана шу ҳақда гаплашиб олишимиз зарур.

Биринчи навбатда қуйидаги масалаларга аниқлик киритиш керак: биз қайси ишларни қилишга улгура олмадик? Тараққиётимизга нималар тўсиқ бўлмоқда? Биз ҳали фойдаланмаётган яна қандай қўшимча имкониятлар мавжуд?

Мен бугун Вазирлар Маҳкамасининг Мажмуа раҳбарлари, вазирлик ва идоралар раҳбарлари, вилоят ҳокимларининг худди мана шу масалалар юзасидан аниқ жавоблар беришини истар эдим.

Ўтган йилдаги ишларимиз натижаларини айнан мана шу нуқтаи назардан танқидий баҳолайдиган бўлсак, қуйидаги масалаларга алоҳида эътибор қаратиш лозим бўлади.

Биринчи. Шунинг тана олиб айтиш керакки, 1999 йилга мўлжалланган вазифаларнинг барчаси ҳам тўла-тўқис амалга оширилмади.

Саноат маҳсулотларининг кўпгина турлари бўйича кўзда тутилган ҳажмларга эришилмади.

Мавжуд 180 турдаги энг муҳим саноат маҳсулотларининг 101 тури бўйича ишлаб чиқариш ҳажми камайишига йўл қўйилди.

Экспорт ҳажми ҳам мўлжалдаги даражага етмади. У атиги 83 фоизга бажарилди.

Бунинг сабабини фақат жаҳон бозори конъюнктурасидаги аҳволнинг биз учун ноқулайлиги билангина изоҳлаш мумкин эмас. Ҳамма гап шундаки, бизда маҳсулот экспорт қилувчилар фаолияти ҳам, ташқи иқтисодий фаолият маркетинги ҳам, ташқи бозорга товар чиқаришга хизмат қиладиган тизим ҳам жуда заиф ташкил этилган.

Экспорт ҳажми бўйича белгиланган топшириқларни бажаришда “Ўзқишлоқмашхолдинг” (9,4 фоиз), “Ўзмашсаноат” (10,1 фоиз), “Ўзметасабзавотузумсаноатхолдинг” (12,9 фоиз), “Ўзқурилишматериаллари” (29,7 фоиз) компанияларига, “Махсусқотишма” (14,2 фоиз), “Ўзавтосаноат” (24,4 фоиз) уюшмаларига қарашли корхоналар анча орқада қолмоқда.

Тегшли бирлашма ва идораларнинг мутасадди раҳбарлари йўл қўйилган бундай камчиликлар учун жавоб берадиган вақт келди. Керак бўлса, мансабда узоқ ўтириб қолган, замон талабларини тушунмайдиган раҳбарларни серғайрат, ташаббускор кадрлар билан алмаштириш зарур.

Шуни тан олиш керакки, бизнинг структура сиёсатимиз кўпинча ўз ҳолича шаклланмоқда. Мамлакатимиз саноати ривожда ўзига хос “локомотив” вазифасини бажариши лозим

бўлган тармоқ ва корхоналарни аниқ-равшан белгилаб олишимиз керак.

Соддароқ қилиб айтганда, мазкур тармоқ ва корхоналар ривожини ишлаб чиқаришнинг бутун бир янги тизимларини ўз ортидан тортиб кетиши керак. Четдан келтирилаётган бутловчи қисмлар ва асбоб-ускуналарни ўзимизда ишлаб чиқарадиган корхона ва қувватларни кенгайтириш ва ривожлантиришга яна ва яна эътибор қаратиш керак, деб ўйлайман.

Бундай ишлаб чиқариш тармоқларини ривожлантириш саноат ва иқтисодиётни таркибий жиҳатдан тубдан ўзгартириб қолмай, барча ресурслар ва маҳаллий хом ашёдан янада самарали фойдаланиш, жойларда янги иш ўринлари ташкил этиш, кадрларнинг касб маҳоратини такомиллаштириш имконини беради.

Ана шуларни назарда тутиб, ишлаб чиқаришнинг ҳар бир етакчи тармоғи бўйича маҳаллий хом ашё билан ишлайдиган, бутловчи қисмлар ва асбоб-ускуналар тайёрлайдиган соҳаларни маҳаллийлаштириш дастурини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблайман.

Вазирлар Маҳкамаси икки ой ичида 2005 йилгача мўлжалланган мана шундай дастурни тайёрласин.

Иккинчи. Ўтган давр мобайнида йўл қўйилган камчиликлар, эришилмаган марралар ҳақида гапирар эканмиз, буларнинг негизи, томири, аввало, бошлаган ишимизни охиригача етказмаслик, бўшлиқ, масъулиятсизлик, расмиятчилик ҳолларига йўл қўйганимизда, малака

ва билимнинг саёзлигида, ўзибўларчиликка берилиб кетганимизда деб биламан.

Биз бозор иқтисодиёти асосларини яратдик, лекин, рўй-рост айтиш керакки, бозор иқтисодиётига хос янгиланишлар ва ислохотлар расмийчилик билан олиб борилмоқда, кўп ҳолларда шунчаки хўжакўрсинга амалга ошириляпти. Асосан ном ўзгараяпти-ю, мазмун-моҳият ўша-ўша — эскилигича қолмоқда. Бозор муносабатлари механизми сусти ишламоқда. Бу ҳол иқтисодиётнинг барча соҳаларида — саноатда, қишлоқ хўжалигида, капитал қурилиш ва бошқа тармоқларда кўзга яққол ташланиб турибди.

Биз кўпинча хусусийлаштириш ҳақида гапирганда, асосий эътиборни миқдор ўзгаришларига, дейлик, қанча корхона мулкчилик шаклини ўзгартирганига қаратамиз. Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёни бошланганидан буён 76 мингдан зиёд давлат корхонаси мулкчилиكنинг бошқа шаклига ўтказилганини катта ютуқ сифатида кўрсатамиз.

Лекин, азиз биродарлар, келинг, ўзимизга ўзимиз бир савол берайлик: нима ўзгарди ва, биринчи навбатда, бу ўзгариш корхоналарнинг фаолияти натижаларига нечоғлик таъсир этди? Таассуфки, аксарият корхоналарда шакл ўзгарган-у, уларнинг молиявий-хўжалик фаолиятида айтишга арзигулик ўзгариш рўй бермади.

Масалан, қурилиш материаллари саноатида 66 та корхонадан 14 таси иқтисодий ночор аҳволда. Айниқса, хусусийлаштирилган корхоналар — “Оҳангароншифер”, “Бекободноруда”,

“Бекободцемент”, “Сантехқуйма”, “Кулол”, “Бухоро қурилиш материаллари” ҳиссадорлик жамиятлари ўта оғир молиявий аҳволга тушиб қолган.

Кўпгина машинасозлик корхоналарида хусусийлаштирилгандан кейин ҳам ижобий ўзгаришлар юз бермаяпти.

“Ўзэлтехсаноат” уюшмасига қарашли “Оникс” ҳиссадорлик жамияти жорий йилда 1998 йилги кўрсаткичларининг атиги 72,5 фоизи даражасида маҳсулот ишлаб чиқарган, устига-устак, корхонанинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари ҳажми кўпайиб кетган.

“Ўзмашсаноат” уюшмасига қарашли “Мелиоқурилишмаш” корхонаси 1994 йили ҳиссадорлик жамиятига айлантирилган эди, бу ўзгаришдан ҳеч қандай натижа чиқмагач, у шаҳар хўжалик судининг 1998 йил 4 декабрдаги қарорига кўра тугатилди.

Мулкчилик шаклларини ўзгартирган, аммо иш тўғри ташкил этилмагани учун ночор аҳволга тушиб қолган корхоналар сирасига мева-сабзавот саноати тармоғида — “Андижон” ҳиссадорлик жамияти, “Хўжаобод” консерва заводи очиқ ҳиссадорлик жамияти, “Келесшароб” ҳиссадорлик жамиятини, қурилиш соҳасида — Тошкентдаги биринчи ва иккинчи уй-жой қурилиш комбинатларини, “Уйжойқурилиш”, “Бошқурилишбутлаш” ва бошқа кўплаб корхоналарни киритиш мумкин.

Иқтисодий ночор корхоналари кўп бўлган тармоқлар ўз қўлларидаги акция пакетларини

сотиш, хорижий инвестицияларни бевосита жалб этиш борасида ҳам катта қийинчиликларга дуч келмоқда. Мисол учун, “Ўзбекмебель” давлат ҳиссадорлик жамияти 1999 йили сотилиши керак бўлган акциялар умумий миқдорининг бор-йўғи 26,7 фоизини, “Ўзэлтехсаноат” уюшмаси уч фоиздан сал ортиғини, “Ўзмашсаноат” уюшмаси эса атиги икки фоизини сотган, холос.

1999 йили давлатга тегишли 22 миллиард 600 миллион сўмлик акциялардан атиги 3 миллиард 800 миллион сўмлиги фонд бозорида сотилган.

Бундай нохуш аҳволнинг бош сабаби корхоналарни хусусийлаштириш маънавий ниҳоясига етмаганида, яъни самарали ишлайдиган янги мулкдорлар шаклланмаганида, деб биламан.

Мулк шакли номигагина ўзгармоқда, тармоқ бошқарув идоралари корхоналар маъмурияти ва раҳбарлари даражасидаги қаршилиқ ҳамда айрим ҳолларда мулкдорлар янги авлодининг ўз ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя қила олмаслиги оқибатида меҳнатга муносабат ва рағбат ўзгармасдан қолмоқда.

Ишимиздаги энг катта камчилик ва иллат шундан иборатки, корхоналар хусусийлаштирилгандан кейин уларни қўллаб-қувватлаш механизми яратилмаган.

Мана шундай вазиятнинг юзага келишида акциядорларнинг ишончли вакили бўлган бошқарувчилар ва давлат улуши учун масъул шахс-

ларнинг, қолаверса, Давлат мулк кўмитаси раҳбариятининг ҳам катта айби бор.

Ҳиссадорлик жамиятларида бошқарувнинг том маънодаги корпоратив шаклини ҳозирча жорий эта олмаётимиз.

Акциядорлар ишончли вакилларининг иш услуби маъмурий буйруқбозлик тамойилларига асосланган иш услубидан фарқ қилмаяпти. Ишончли вакиллар бутун амалда тўрачилик тизимининг навбатдаги бўғинига айланиб қолган. Афсуски, қонунларимизда белгиланган, турли юридик ва жисмоний шахслардан танлов асосида малакали бошқарувчиларни саралаб олиш имкониятидан ҳаётда кенг фойдаланилмаяпти.

Юзага келган бу вохуш аҳвол учун шу соҳа ишониб топширилган, давлат мулкидан самарали фойдаланиш, муносиб бошқарувчиларни таялаш ва тавсия этишга мутасадди бўлган Давлат мулк кўмитаси жавоб бериши керак. Албатта, Вазирлар Маҳкамасининг тегиншли Мажмуалари раҳбарлари ҳам бундан четда қолмайди.

Келинг, энди қишлоқ хўжалигидаги ислохотлар жараёнига назар ташлайлик. 1999 йили 898 та қишлоқ хўжалиги корхоналари ширкатларга айлантирилди. Уларнинг умумий сони республика бўйича 963 тага етди.

Шунга қарамасдан, қишлоқ хўжалигида ислохотларни чуқурлаштириш бўйича қабул қилинган қарорлар ижросини тўлиқ таъминлашга, бу соҳада меҳнатни рағбатлантириш ва моддий манфаатдорлик тамойилларини мустаҳкамлашга эриша олмадик.

Энг ачинарлиси, 119 та ширкат хўжалиги, яъни барча ширкатларнинг 12,3 фоизи йилни зарар билан якунлади.

Деярли барча туман ва вилоятларда ширкат хўжаликлари аъзолари, уларнинг раҳбарлари ўртасида сўров ўтказилди. Сўров натижалари шуни кўрсатдики, кўпчилик ширкат хўжалиги аъзолари ва раҳбарлари бу ўзгаришлар нима учун қилинаётганини, унинг мазмун-моҳиятини яхши билмайди.

Ислохотлардан мақсад — кишиларнинг меҳнатга муносабатини ўзгартириш, ҳақиқий мулкдорлик, ижара шартномаси асосида ўзларига берилган ерга, унда етиштирилган маҳсулотга эгалик туйғусини қарор топтириш эканини улар ҳали тўлиқ тушуниб етмаяпти. Токи, ҳар бир деҳқон ўз меҳнатининг сифати ва самарадорлигига яраша ҳақ олишига, рағбатлантирилишига ишонч ҳосил қилмас экан, шуни биллиб қўйинглар, қишлоқда ҳеч қандай жиддий ўзгаришга эришиб бўлмайди.

Фермер хўжалиklarини ривожлантириш борасидаги ишларимизнинг аҳволи ҳам бундан яхши эмас. Чинакам фермер узоқ муддатга фойдаланиш учун олган ернинг амалда ҳақиқий хўжайинига айланиши керак. Тузилган шартноманинг барча шартлари деҳқон томонидан ҳам, хўжалик ва маҳаллий ҳокимият томонидан ҳам сўзсиз бажарилиши зарур. Шартнома мажбуриятларини бузган томон, албатта, қонун олдида жавоб бериши шарт. Энг муҳими, дав-

лат қишлоқдаги мулкдорларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаши керак, деб ҳисоблайман.

Биз қишлоқда ислоҳотларни амалга ошириш ўз ҳолига ташлаб қуйилгани билан асло муроса қила олмаймиз. Бу иш учун Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Давлат мулк қўмитаси, Макроиктисодиёт ва статистика вазирлиги, Молия вазирлиги, биринчи навбатда, маҳаллий ҳокимликлар жавоб бермоғи керак.

Талаб қаттиқ булади. Мен бу масала юзасидан шахсан Б.Олимжоновдан, ҳар бир вилоят ва туман ҳокимларидан аниқ жавоб кутаман.

Ёки капитал қурилиш соҳасини олайлик.

Капитал қурилишни ислоҳ қилиш жараёнида кам қувватли, зарар кўриб ишлаётган 800 га яқин ташкилот тугатилди. Қурилиш саноати, механизациялаш ва транспортга тааллуқли 330 дан зиёд корхона ва ташкилот мустақил фаолият кўрсатиш ҳуқуқига эга бўлди. Пудрат услига тендер савдосини жорий этиш 4 миллиард 700 миллион сўм маблағни тежаш имконини берди.

Шу билан бирга, самарали фаолият кўрсатадиган пудрат ишлари бозори ҳозирча ташкил этилгани йўқ. Тендер савдоси ҳужжатларининг сифати талабга жавоб бермайди. Тендерларни ўтказишда объектларни “ўзига тегишли” қурилиш ташкилотлари ўртасида тақсимлаш, уларнинг нархини олдиндан белгилаб қўйиш, очиғини айтганда, бу муҳим тадбирни амалдаги қоидаларга зид равишда, номигагина ўтказишдек қўллаб нуқсонларга йўл қўйилмоқда. Тех-

ник ҳужжатларни тўлғазишдаги камчиликлар қурилиш иншоотлари нархининг кўтарилиб кетишига сабаб бўлмоқда.

Мисол учун, Навоий вилояти, Конимех туманидаги коллежни қайта таъмирлаш қиймати 100 миллион 700 минг сўмдан 147 миллион 300 минг сўмга, Хоразм вилояти, Урганч шаҳридаги академик лицей қурилишининг қиймати 737 миллион 600 минг сўмдан 818 миллион 900 минг сўмга ошган.

Ҳукумат қарорида белгиланганига қарамай, жойларда кўплаб кам қувватли қурилиш ташкилотлари сақланиб қолмоқда. Масалан, Самарқанд вилоятида йил давомида “Ургутагроқурилиш”га қарашли 391-кўчма колонна 58 минг сўм, “Ўзбектранскурилиш”га қарашли 855-қурилиш бошқармаси 38 минг сўм, 286-хўжаликлараро механизациялашган кўчма колонна 41 минг сўмлик ҳажмда пудрат ишларини бажарган, холос.

Сурхондарё вилоятида ҳам шу каби ҳолатни кузатиш мумкин. “Хайробод” хўжалик ҳисобидаги қурилиш бошқармаси бир йилда бор-йўғи 61 минг сўм, “Сурхонтаъминот” акциядорлик жамияти 6 минг сўм, “Қурилиштранс” акциядорлик жамияти 35 минг сўмлик иш бажарган. Бундай мисолларни бошқа вилоятлардан ҳам кўплаб келтириш мумкин.

Шу ўринда савол туғилади: кам қувватли, кичик, зарар кўриб ишлаётган пудрат ташкилотлари кимга ва нима учун керак? Ким уларни таъминламоқда? Бундай ишларга чек қуйиш вақ-

ти етди. Республика прокуратураси раҳбарлигида керакли мутахассисларни жалб этиб, махсус комиссия тузишни, текширув натижалари ҳақида бир ой муддатда ҳисобот беришни топшираман.

Ўтган йил давомида тижорат банкларининг капиталини кўпайтириш, барқарор, молиявий жиҳатдан мустаҳкам банк тизимини ташкил этиш борасида муайян ишлар қилинди. Ҳисобот даврида тижорат банкларининг умумий сармояси 1,5 баробар ошди ва 144 миллиард сўмга етди. Бунда банклар томонидан акциядорларнинг 15 миллиард сўмдан ортиқ маблағи устав капиталига қўшимча равишда жалб этилди. Тижорат банкларининг акциядорлари сезиларли даражада кўпайди. Уларнинг умумий сони 66 минг 800 нафардан 82 минг 300 кишига етди.

Айни пайтда “Савдогарбанк”, “ЎТбанк”, “Туркистонбанк”, “Истиқболбанк”, “Ўктамбанк” каби банкларда капиталлаштириш жараёни суст бормоқда. Банк тизимида Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки амалда ҳамон яккаҳоқим бўлиб турибди.

Банкларнинг инвестиция фаолияти жадал ривожланмаяпти. Банклар кредит портфелининг асосий улуши марказлашган ресурслар, бюджет ва бюджетдан ташқари жамғармалар ҳиссасига тўғри келади. Бу — қурилиш ва ишлаб чиқариш жиҳозлари учун ажратилган кредитларнинг қарийб 60 фоизини ташкил этади.

Янги корхоналар ва ишлаб чиқариш жиҳозларига инвестиция ажратишни кредитлаш асо-

сан бешта банкда — Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки, “Ўзсаноатқурилишбанк”, “Пахтабанк”, “Асакабанк” ва “Уйжойжамғармабанк”да жамланган. Қолган 28 банк ҳиссасига эса умумий инвестиция кредитлари ҳажмининг атиги 2 фоиздан зиёдроғи тўғри келади.

Мен бунинг сабабиви, энг аввало, иқтисодий ислоҳотларни жорий этишга масъул бўлган Марказий банк, Давлат мулк қумитаси, Молия вазирлиги ва бошқа муассаса ва ҳукумат тузилмалари қониқарсиз ишлаётганида, деб биламан.

Учинчи. Бизнинг, балки, энг заиф томонимиз шуки, кичик, ўрта бизнес ва хусусий тадбиркорликни талаб даражасида ривожлантира олмаяпмиз. Бунга эришиш учун тадбиркорлик, шахсий ташаббус иқтисодий ўсишнинг бозор муносабатларига хос қудратли, ички омилига айланиши зарур.

Тадбиркорлар, мулк эгалари синфини — мустақил, ўз хусусий ишига эга кишилар тоифасини шакллантириш ҳам ҳозирча ҳукуматимиз ва маҳаллий ҳокимликларнинг бош мақсади ва вазифасига айланмаяпти. Бунинг устига, янги шаклланаётган ижтимоий қатлам — тадбиркор ва ишбилармонлар, кичик ва ўрта корхона эгалари ўз фаолиятларида амалий ёрдам ўрнига лоқайдликка, айрим ҳолларда эса жойларда давлат мансабдорлари ва маҳаллий ҳокимият вакилларининг қаршилигига дуч келмоқда.

Биз кичик ва хусусий бизнеснинг аҳамияти, уни рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлаш ҳақида кўп гапирамиз. Унинг ялпи ички маҳ-

сулот ишлаб чиқаришда муайян урин эгаллаши, аҳоли фаровонлигини ошириш, бандлик муаммосини ҳал этишнинг муҳим манбаи бўлиб хизмат қилиши кераклигини қайта-қайта таъкидлаймиз. Бунинг учун кенг қамровли ҳуқуқий асос яратганмиз. Амалда эса нима бўлаяпти?

Кичик ва ўрта корхоналар улushi ялпи ички маҳсулот ҳажмининг бор-йўғи 12,6 фоизини ташкил этмоқда. Бу кўрсаткич саноат маҳсулотларининг умумий ҳажмида фақат 6,2 фоиз, қурилиш соҳасида эса 12,3 фоиздан иборат.

Кичик ва ўрта бизнес корхоналарининг ривожланиб бориши ўрнига биз кўп жойларда бунинг акси бўлган манзарага дуч келмоқдамиз. Ўтган йили кичик ва ўрта бизнес субъектлари сони республикада 3,6 фоизга, жумладан, Қашқадарё вилоятида — 6,3, Андижонда — 11, Хоразмда — 12, Тошкент шаҳрида эса — 12,6 фоизга камайганини қандай изоҳлаш мумкин?

Ҳозирги вақтда 5 ярим минг кичик ва ўрта бизнес субъектлари ҳамда 28 минг 600 микрофирма фаолият кўрсатмаяпти. Бундай микрофирмалар, кичик ва ўрта корхоналар салмоғи Қорақалпоғистон Республикасида — 41,4 фоизни, Самарқанд вилоятида — 32,3 фоизни, Навоийда — 26 фоизни, Тошкент шаҳрида — 25 фоизни ташкил этади.

Номлари юқорида зикр этилган вилоят ва шаҳар ҳокимлари, тадбиркорликка ёрдам бериши керак бўлган Давлат мулк қўмитаси, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар па-

латаси раҳбарлари бундай нохуш ҳолатдан нега безовта бўлмаяпти? Нега қўл қовуштириб ўтирибди, нега улар бонг урмайди? Энг муҳими, бу мутасаддилар нега зарур чора-тадбирлар кўришмаяпти?

Агар бу хўжалик юритиш субъектлари — кичик ва ўрта корхоналар бир вақтлар жиддий ҳисоб-китобларсиз, шошқалоқлик билан ташкил этилган бўлса, бугунги кунда бу борада биз барча зарур қонунчилик ва ҳуқуқий асосларга эгамиз. Шундай экан, бу масалани эндиликда охирига етказишимиз керак. Бу борада фаолиятсизлик, ортиқча кутиб ўтириш порахўрлик ва таъмагирлик учун шарт-шароит яратади, холос.

Идоравий меъёрий ҳужжатлар, низом ва кўрсатмаларни амалдаги қонунчиликдан устун кўриш, ҳатто уларга қарама-қарши қўйиш, тадбиркорларнинг эркин фаолият юритишларини чеклаш ҳоллари қачон барҳам толади? Бундай бемазагарчиликларга қачонгача тоқат қиламиз?

Ҳозирги вақтда вазирликлар, идоралар, банклар ва бошқа ташкилотлар томонидан Ҳукумат қарорларига хилоф равишда мингдан ортиқ меъёрий ҳужжатлар қабул қилинган. Улар кичик ва ўрта бизнес тараққиётига жиддий тўсиқ бўлмоқда. Прокуратура органлари томонидан туман, шаҳар ҳокимлари чиқарган ноқонуний ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар устидан 137 та протест келтирилган ва 5 та тақдимнома киритилган. Уларнинг 49 фоизи Самарқанд вилояти, 20 фоизи Тошкент шаҳрига тўғри келади.

Маҳаллий органлар ва идоралар тадбиркорларга кўмаклашиш ўрнига ҳар турли тўсиқ ва ғовларни ўйлаб топишмоқда. Уларга бундай ўзбошимчалик қилишга ким ҳуқуқ берди?

Бунга шу залда ўтирган ҳокимлар қандай жавоб бериши мумкин?

Ҳатто шунчаликка бориб етишганки, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш учун лицензия олишга келганларни газета ва журналларга обуна бўлишга, маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ассоциацияси каби ҳар хил уюшма, жамғарма, бирлашма ва ассоциацияларга аъзоликка мажбур этишмоқда. Улардан турли тадбирларни ўтказишга маблағ ундириб олишмоқда.

Бундай бемаъни ишларга қатъиян чек қўйиш, маъмурий-буйруқбозлик, эски, якка партиявийлик тизимидан қолган бу каби иллатларни тағтомири билан сугуриб ташлаш, айбдор шахсларни эса сиёсатимизни обрўсизлантираётгани учун жавобгарликка тортиш зарур.

Кичик ва ўрта корхоналарни рўйхатга олиш, тадбиркорларнинг аризаларини кўриб чиқиш ва улар бўйича қарорлар қабул қилиш муддати ҳамон чўзиб юборилмоқда.

Мавжуд аҳвол таҳлили, жойлардан тушаётган аризалар шундан гувоҳлик берадики, тадбиркорлар ҳанузгача моддий-техника ва хом ашё ресурслари ҳамда банклардан кредит олишда қийинчиликларга дуч келишмоқда. Лимит ва квота ажратишнинг мавжуд тизимида тад-

биркорларнинг манфаатлари тўлиқ ҳисобга олинмаган.

Бир мисол келтирмоқчиман. Фарғона вилоятида тадбиркорлар бензин ва дизель ёқилғиси олишолмаётганидан шикоят қилишган эди. Ўйлайманки, бошқа вилоятларда ҳам аҳвол шундай. Масала атрофлича ўрганилганда, бу шикоятлар асосли экани маълум бўлди. Вазирлик ва муассасаларнинг нефть маҳсулотларига бўлган лимити фақат бир фоизга қисқартирилганида, шу йилнинг ўзидаёқ тадбиркорларнинг ёқилғига бўлган эҳтиёжини тўлиқ қондириш учун қўшимча имконият юзага келди.

Тижорат банклари томонидан кичик ва ўрта бизнес корхоналарига кредит маблағлари ажратиш бўйича турли хил сансалорликлар давом этмоқда. Хужжатларни экспертизадан ўтказиш ва кредит олиш тинкаяи қуритадиган даражада оғир жараёнга айланган.

Айрим тижорат банклари кичик ва ўрта бизнес субъектларига кредит беришдан умуман ўзларини четта олмоқда. Масалан, ўтган йили “Ғаллабанк” кредит бериш дастурида кўзда тутилган маблағдан атиги 11 фоиз ажратган, “Асакабанк”нинг Хоразм бўлими эса кредит бериш дастурида белгиланган 146 миллион 600 минг сўмдан бир сўм ҳам бермаган.

Кичик ва хусусий корхоналарнинг хорижий кредит маблағларидан фойдаланиш имкониятлари фоиз даражасининг баландлиги, бизнес режаларни ишлаб чиқишда тажриба етишмаслиги, гаров талаблари ўта юқорилиги сабабли

чеклавиб қоляпти. Ҳатто микрокредитлар ажратишга худди катта инвестиция лойиҳаларига берилаётган кредитларга хос қаттиқ талаблар қўйилмоқда. Барча босқичларда келишиб бўлинган лойиҳалар бўйича кредит ажратишни расмийлаштиришда ҳам сансалорликка йўл қўйилмоқда.

Марказий банк, тижорат банклари бу масалани батафсил ўрганиб чиқиб, тадбиркорларни кредит билан таъминлаш жараёнини соддалаштиришга қаратилган тартиб ўрнатишлари зарур. Ушбу масала бўйича жорий йилнинг биринчи чораги якунида ахборот беришни сўрайман.

Кичик ва ўрта корхоналар ҳисоботи масалаларида ҳам тартиб ўрнатиш вақти келди. Кичик ва ўрта бизнес корхоналарининг ҳар ойда 15 хилдан кўп ҳисобот топшириши тоқат қилиб бўлмайдиган ҳолдир. Жумладан, меҳнат биржаси, пенсия жамғармаси, ижтимоий суғурта жамғармаси, бандлик жамғармаси, статистика идоралари, солиқ инспекцияси, банк ва бошқа ташкилотларга ҳисоботлар бериш бюрократик тўсиқлардан бошқа нарса эмас. Бунга озмунча вақт кетадими? Устига-устак, ҳар бир ҳисобот бланкаси учун ҳақ тўлаш зарур. Макроиқтисодиёт ва статистика вазирлиги бу ишда зудлик билан тартиб ўрнатиши керак. Ушбу масала бўйича жорий йилнинг биринчи чораги якунида ҳисобот беришни сўрайман.

Шуни таъкидлашимиз керакки, кичик ва хусусий бизнеснинг кенг ривожланишида бир қатор тўсиқларга дуч келинмоқда. Одамларда тад-

биркорлик билан шуғулланиш иштиёқи сўнишига аввало маъмурий рэкет, текширувчи ва назорат қилувчи органларнинг таъмагирлиги, порахўрлиги, ишбилармонларни устивгдан жиноий иш қўзғатаман, деб қўрқитиши, зўравонлик қилиши асосий сабаб бўлмоқда.

Аниқланган ҳар бир гайриқонуний бундай хатти-ҳаракат фавқулодда ҳодиса сифатида баҳоланиши ва жиддий кўриб чиқилиши керак.

Солиқ ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари шаънига доғ тушираётган нопок, худбин ва ғаразгуй кимсалардан кескин тарзда ҳалос бўлиш лозим. Афсуски, бундай нохуш ҳоллар учраб турибди. Айрим мисолларни келтириш ўринли, деб ўилайман. Фарғона вилояти Данғара тумани Давлат солиқ инспекцияси инспектори Ф.Соҳибов тадбиркор Г.Тоштемировадан ойлик ҳисоботни қабул қилиш чоғида пора олгани учун қўлга олинган ва жиноий жавобгарликка тортилган. Марғилон шаҳар Давлат солиқ инспекцияси бўлим бошлиғи бўлиб ишлаган А.Султонов “Мебель” фирмаси директорини тафтиш ўтказиш билан қўрқитиб, пора олиш мақсадида таъмагирлик қилаётганида қўлга олинган ва шаҳар суди томонидан жиноий жавобгарликка тортилган.

Бунга ўхшаш мисолларни Тошкент шаҳри, Самарқанд, Тошкент, Жиззах, Сирдарё ва бошқа вилоятлардан ҳам келтириш мумкин. Ҳар бир бундай қонунбузарлик ҳоллари кенг жамоатчиликка маълум қилиниши керак.

Тадбиркорларнинг манфаат ва ҳуқуқларини ҳимоя қилишда ҳўжалик судларининг ролини сезиларли даражада ошириш талаб этилади. Чунки судлар томонидан айрим жиноий ишларнинг асоссиз очилгани учун ёпиш ҳоллари учрамоқда.

Масалан, Миробод туман суди мазкур туман солиқ инспекциясининг текширув акти ва қарори асосида Тошкент шаҳар прокуратураси “Рута” саноат-савдо фирмаси директори га нисбатан қўзғатган жиноят иши бўйича қўйилган айбловнинг барча бандларини ноқонуний деб топган. Солиқ инспекцияси ходимларига нисбатан эса хусусий ажрим чиқарган.

Давлат мулк қўмитаси, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, Деҳқон ва фермер ҳўжаликлари уюшмаси, Бизнес-фонд каби тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантириш мақсадида махсус ташкил этилган тизимлар фаолиятига тааллуқли жиддий эътирозлар мавжуд. Уларнинг иши бизни мутлақо қониқтирмайди. Бу тизимлар ёки бутунлай ишламайди ёки, бундан ҳам ёмони, уларнинг ўзлари бюрократик идораларга айланиб қолган. Бунинг илдизига етиш вақти келди.

Айтилганлардан хулоса чиқариб, кичик ва ўрта бизнесни қўллаб-қувватлаш бўйича Давлат комиссияси мутлақо фаолият кўрсатмаганини таъкидлаш зарур. Қисқа муддат ичида бу комиссия таркибини қайта кўриб чиқиш ва кучайтириш лозим.

Шу билан бирга, мамлакатимизда кичик ва ўрта бизнесни, тадбиркорликни амалдаги қонунлар ва меъёрларга риоя қилган ҳолда ривожлантириш ҳамда қўллаб-қувватлаш билан боғлиқ барча масалаларни кечиктирмай ҳал этиш зарур. Бунда асосий мутасаддилик вазифасини мазкур Ҳукумат комиссиясининг ишчи органи сифатида Ўзбекистон Адлия вазирлиги зиммасига юклаш лозим, деб ҳисоблайман. Негаки, бугунги кунда тадбиркорлик субъектларини қонунсизликдан ҳимоя қилиш фавқулодда муҳим вазифа бўлиб турибди.

Тўртинчи. Биз учун муҳим бўлган яна бир масала хусусида алоҳида тухталмоқчиман. Гап иқтисодиётга чет эл инвестициясини жалб қилиш ҳақида бормоқда.

Мен яна бир карра таъкидламоқчиман. Хорижий инвестицияларни жалб этмай, айниқса, етакчи тармоқларда чет эл сармояси иштирокини кенгайтирмай туриб, иқтисодиётимизда таркибий ўзгаришларни амалга ошириш ва модернизациялаш, корхоналаримизни замонавий техника билан қайта жиҳозлаш ҳамда рақобатга бардошли маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш мумкин эмас. Бусиз кучли рақобат шароитида жаҳон бозорларига кириш ва улардан мустаҳкам ўрин эгаллаш амри маҳол.

Мамлакатимизда бутунги кунда хорижий сармоядорлар учун энг қулай инвестиция муҳити барпо этилган. Шунини очиқ айтишимиз керакки, бу қулайлик ўз самарасини бермоқда. Қўллаб чет эл компания ва банклари биз би-

лан шерикликда ишлаш, ўз маблағларини иқтисодиётимизга ётқизиш истагини билдирмоқда, бизни ўзлари учун истиқболли ҳамкор деб танолмоқда.

Ўзлаштирилаётган чет эл сармояси ҳажмининг йилдан-йилга ошиб бораётгани бунинг яққол тасдиғидир. Хусусан, 1999 йилнинг ўзида иқтисодиётнинг устувор тармоқларида 1 миллиард 324 миллион АҚШ доллари миқдорида чет эл сармояси ўзлаштирилгани бор ҳақиқатни айтиб турибди. Мамлакатимиздаги барча капитал қўйилмаларнинг 24 фоизини чет эл сармояси ташкил этаётгани ҳам диққатга сазовордир.

Келинглр, шу ўринда ўзимизга бир савол берайлик. Мамлакатимизга чет эл сармояси янада кўпроқ келиши ва унинг барқарорлигини таъминлаш учун ҳаммамиз ҳам қўлимиздан келадиган барча ишни қияпмизми? Чет эллик сармоядорлар билан керакли даражада фаол ишляпмизми? Бу борада барча зарур шарт-шароит яратилганми?

Афсуски, хорижий сармояларни жалб қилиш ва истиқболдаги сармоядорлар билан ишлашни ташкил этишда бизда кўплаб ҳал этилмаган муаммо ва камчиликлар мавжуд.

Акс ҳолда, 1999 йилда ҳукумат кафолати асосида ажратилган хорижий сармоя ва кредитларни ўзлаштириш кўзда тутилганига нисбатан амалда атиги 53 фоизни, бевосита йўналтирилган инвестиция ва кредитларни ўзлаштириш

бор-йўғи 32 фоизни ташкил этганини қандай изоҳлаш мумкин?

Чет эллик сармоядорлар билан иш олиб боришдаги сансалорлик, кўзбўямачилик ва ҳатто ошқора таъмагирлик ҳолатларининг ҳамон учраб туриши бизни қаттиқ ташвишга солади. Шундай фактлар ҳам маълумки, сармоя лойиҳасини ишлаб чиқаётганда айрим уддабурон кимсалар самарадорлик ва лойиҳанинг валюта қийматини қоплаш тамойилига амал қилиш ўрнига, ўз шахсий, ғаразли манфаатларини давлат манфаатларидан устун қўймоқда.

Мен, ким қайси лавозимни эгаллаб турганидан қатъи назар, маҳаллий раҳбарлардан тортиб юқори Ҳукумат даражасидаги ташкилот раҳбарларигача, барча-барчани огоҳлантириб қўймоқчиман: биз бу иллатга қарши шафқатсиз кураш олиб борамиз, уни таг-томири билан қуритиб ташлашга қурбимиз етади. Бу борада ҳеч кимга шафқат қилинмайди. Биз учун мамлакатимизнинг шаъни-шарафи, қадр-қиммати ва обрў-эътибори ҳамма нарсадан афзалроқдир.

Вазирлар Маҳкамасининг мажмуа раҳбарларидан, ташкилотлар бошлиқларидан қайта ва қайта сўрамоқчиман: қачонгача биз ишга бундай масъулиятсиз муносабатда бўламиз, қачонгача ҳафсаласизлик ва сусткашлик қиламиз? Нега ҳалигача лойиҳаларни техник иқтисодий жиҳатдан асослаш бўйича иш олиб борадиган профессионал лойиҳа-инжиниринг компаниялари тизими яратилмаяпти? Нега ваколатли

идораларда техник иқтисодий асосланган лойиҳаларни экспертизадан ўтказиш муддатлари чўзиб юборилмоқда? Нима учун инвестиция лойиҳалари бўйича ишловчи тизимни малакали кадрлар билан таъминлашда сусткашлик қилинмоқда? Бунинг учун ким жавоб беради? Ахир, айнан мана шу ҳолат инвестиция жараёнида тўсиқ-ғов бўлиб турибди-ку! Вазирлар Маҳкамасининг тегишли тузилмалари бу саволларга жавоб топишлари керак.

Бизни чет эл капитали иштирокида қўшма корхоналар ташкил этиш борасидаги ишлар ҳам қониқтирмайди. Бу соҳада хўжакўрсинлик ҳолатлари жуда кўп. Биз аксарият ҳолларда бундай корхоналар сони кўпайгани, бугунги кунда 3,5 мингтага етгани тўғрисидаги статистик маълумотлар билан мағрурланиб юрамиз.

Келинглр, бу корхоналар қандай фаолият кўрсатаётгани, нима ишлаб чиқараётгани, уларнинг ҳудудлар бўйича қандай жойлаштирилганига танқидий баҳо берайлик. Амалда бу корхоналарнинг атиги 52 фоизи фаолият кўрсатмоқда. Шундан бор-йўғи 592 таси ёки 31 фоизигина ишлаб чиқариш корхоналари экани бизни ташвишга солмай қўймайди.

Бунинг устига қўшма корхоналарнинг аксарияти йирик шаҳарларда барпо этилган. Мисол учун, республикамизда фаолият кўрсатаётган ва ишлаб чиқаришга ихтисослашган қўшма корхоналарнинг тўртдан уч қисми Тошкент шаҳри ва вилоят марказларида жойлашган. Кўпгина туманларда, хусусан, ишсизлик дара-

жаси юқори бўлган ҳудудларда эса бундай қўшма корхоналар ё умуман қурилмаган ёки бори ҳам бармоқ билан санарли экани ачинарли ҳолдир.

Республикамиздаги 163 та қишлоқ туманининг 52 тасида биронта ҳам қўшма корхона ташкил этилмаганига қандай чидаш мумкин? Қорақалпоғистон Республикасидаги 15 та қишлоқ туманининг 11 тасида биронта қўшма корхона тузилмаганини қандай изоҳлаш мумкин? Сирдарё вилоятида — 8 та, Бухоро, Қашқадарё, Навоий, Самарқанд ва Фарғона вилоятларида — 5 тадан, Сурхондарё вилоятида — 4 та туманга ҳали чет эл капитали мутлақо кириб бормаганига нима дейиш мумкин?

Айниқса, аҳолини иш билан таъминлаш кескин муаммо бўлиб турган туманларда маҳаллий раҳбарларнинг, энг аввало, ҳокимликларнинг фаолиятсизлиги туфайли қўшма корхоналар ташкил этилмаётгани жиддий ташвиш туғдиради ва кишини ранжитади. Улар янги иш ўринлари очиш учун маблағ йўқлигини рўқач қилади-ю, аммо чет эл сармоясини жалб этиш, замонавий, ихчам қўшма корхоналар ташкил этиш тўғрисида мутлақо бош қотирмайди.

Аҳолини иш билан таъминлаш муаммоси ўта муҳим бўлиб тургани ҳолда биронта қўшма корхона ташкил этилмаган Қорақалпоғистон Республикасининг Беруний, Қўнғирот, Чимбой, Қашқадарё вилоятининг Касби ва Нишон, Навоий вилоятининг Нурота ва Навбахор, Самарқанд вилоятининг Оқдарё, Сурхондарё ви-

лоятининг Олтинсой, Сирдарё вилоятининг Боёвут, Мирзаобод ва Ховос, Фарғона вилоятининг Бувайда, Учкўприк ва республиканинг бошқа бир қатор туманлари ҳокимлари қаёққа қарамокда?

Шуни қатъий айтаманки, агар бу раҳбарлар ана шу вазиятдан чиқиш йўлини топмаса, ўзлари эгаллаб турган лавозимларда қолишга маънавий жиҳатдан ҳақи йўқ.

Хорижий сармоядорларнинг республикамизга келиб, ўзлари ҳамкор излаётгани, шу мақсадда махсус бизнес-семинарлар ўтказаятганига гувоҳ бўлиб турибмиз. Биргина сўнгги икки йил мобайнида шундай семинарлар Тошкент шаҳри, Тошкент, Сирдарё, Жиззах вилоятлари ҳамда Фарғона водийсида бўлиб ўтди. Минг афсуски, улар биздаги бефарқлик, тўрачилик, боқибеғамлик каби иллатлар туфайли бирон-бир натижага эриша олмай қайтиб кетишмоқда. Хўжакўрсинлик учун олиб борилаётган бундай тадбирлар ҳеч кимга керак эмас.

Қуйидаги мисолнинг ўзиёқ буни тасдиқлайди. Италиянинг “Фата групп” компанияси, бир неча йилдирки, Тошкент вилояти ҳокимлиги билан агросаноат мажмуи дастурини амалга ошириш бўйича иш олиб бормоқда. Ушбу лойиҳа 1999 йил Инвестиция дастурига киритилган эди.

Италия томони ҳозирнинг ўзидаёқ 50 та техник иқтисодий асосномаларни ишлаб чиқиш ва уларни пул билан таъминлаш, қалқаро экспортларга ҳақ тўлаш, италиялик мутахассислар-

нинг 35 марта мамлакатимизга келиб-кетиши, ҳокимлик ҳамда Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги мутахассисларининг Италия корхоналарида бўлиши учун катта маблағ сарфлади. Лекин ҳанузгача тайинли бир натижа йўқ.

Асло тоқат қилиб бўлмайдиган бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин.

Барча поғоналарда ишни шундай ташкил этишимиз керакки, Ўзбекистонга қизиқиш билан қараётган биронта чет эллик сармоядор мамлакатимиздан инвестиция киритиш учун аниқ таклифлар олмасдан, ҳафсаласи пир бўлиб қайтиб кетмасин.

Бешикчи. Бозор муносабатларининг шаклланиши ва ривожланишига хизмат қилувчи инфратузилма етарли даражада ишламаяпти. Бозор институтлари расман ташкил этилган бўлсада, аммо яхлит, ўзаро уйғун, энг муҳими, амалий фаолият кўрсатувчи бозор инфратузилмаси ҳали яратилгани йўқ. Бугун биз мавжуд бозор тузилмалари ҳали такомилга етмагани, иқтисодиётни бошқаришнинг кўплаб вазифаларини ўз зиммасига олишга тайёр эмаслигини тан олишга мажбурмиз.

Инфратузилма йўналишларининг қайси тармоғини олманг — у суғурта соҳасими, лизинг соҳасими, аудит соҳасими — барчасида аҳвол қониқарли эмас.

Мисол учун, суғурта соҳасини олайлик. Шу нарса аниқки, бугунги кунда хўжалик юритувчи субъектлар, айниқса, кичик ва хусусий бизнес вакиллари, қишлоқ товар ишлаб чиқарув-

чилари такомиллашган суғурта тизимисиз самарали ишлаш, инвестиция фаолияти билан шуғулланиш, кредит олиш имконига эга эмас. Бизда ҳозиргача тузилган суғурта компаниялари кафил бўлиш вазифасини бажара оладими? Албатта, йўқ!

Чунки рўйхатдан ўтган 100 га яқин суғурта компаниясидан 30 таси фақат ички бозорда фаолият кўрсатмоқда. Бунинг устига, барча асосий кўрсаткичларнинг 80-90 фоизи давлат иштирокида тузилган учта компания — “Ўзбек-инвест”, “Кафолат” ва “Агросуғурта” ҳиссасига тўғри келмоқда.

Суғурта компаниялари салоҳиятли миқозларни кўпайтириш, бўш маблағларни жалб этиш бўйича ҳам суст ишламоқда.

Суғурта операцияларининг қарийб 40 фоизини мажбурий суғурталаш ташкил қилади. Бу айрим давлат-акциядорлик суғурта компаниялари учун доимий даромад манбаига айланиб қолган. Масалан, “Кафолат” суғурта компаниясига 1999 йил учун мажбурий суғурталаш бўйича 290 миллион сўм атрофида суғурта бадали келиб тушган. Бу барча тушумларнинг 45 фоизини ташкил қилади.

“Мадад” агентлиги эса 30 миллион сўм ёки тушумларнинг 20 фоизини ана шундай бадал ҳисобидан тўплаган.

Айрим суғурта компанияларининг устав маблағлари ва операциялар ҳажми етарли бўлмаган бир шароитда кафолат тўғрисида қандай гап бўлиши мумкин?

Ҳақли савол туғилади. Молия вазирлиги қошида тузилган давлат суғурта назорати қаёққа қараяпти?

Бозор инфратузилмасининг бошқа бир институти — лизинг компаниялари фаолиятини ҳам қониқарли деб бўлмайди. Ҳолбуки, уларнинг фаол ишлаши учун махсус қонун қабул қилинди, барча шарт-шароитлар яратилди.

Бугунги кунда лизинг хизматига алоҳида эҳтиёж сезилмоқда. Хусусан, кичик корхоналар, хусусий тадбиркорлар, фермер хўжаликлари айнан лизинг орқали замонавий ихчам технологияларга эга бўлиши мумкин. Бугун биз учун ғоят зарур бўлган инвестициялар оқими кучайишига, қишлоқ хўжалиги техникасини, транспорт ва самолётлар паркани янгилашда лизинг амалий восита бўлиб хизмат қилиши зарур.

Бугун республикамизда бор-йўғи 12 лизинг ташкилоти тузилганига, амалда уларнинг фақат тўрттаси лизинг фаолияти билан шуғулланаётганига нима деса бўлади? 1999 йилда лизинг компаниялари орқали атиги 20 лойиҳа амалга оширилгани, инвестициянинг умумий ҳажмида лизинг салмоғининг мутлақо камлиги билан қандай муроса қилиш мумкин?

Вазирлар Маҳкамаси, Молия вазирлиги, Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки ва бошқа манфаатдор идоралар ғоят қисқа муддатда лизинг фаолиятини ташкил этиш билан боғлиқ муаммоларни батафсил ўрганишлари, уни та-

комиллаштириш ва мустаҳкамлаш юзасидан аниқ таклифлар киритишлари зарур.

Биз консалтинг, инжиниринг, аудиторлик ва бошқа шувга ўхшаган компанияларнинг бозор муносабатлари шароитидаги аҳамияти ҳақида кўп гапирамиз, афсуски, бу масалада ҳозиргача реал ўзгаришлар кўзга ташланмаяпти.

Ўзингиз ўйланг, республикада бор-йўғи иккита “Ўзинвестлойиҳа” билан “Кимёинвестлойиҳа” махсус инжиниринг компанияси рўйхатдан ўтган. Уларнинг иккови ҳам Тошкентда жойлашган. Аҳвол шундай бўлгач, яна қандай инжиниринг хизмати бозори ҳақида гапириш мумкин? Бундай шароитда инвестиция лойиҳаларини техник иқтисодий асослаш ва экспертиза ишлари умуман қониқарсиз эканидан ажабланмаса ҳам бўлади.

Рўйхатдан ўтган бор-йўғи 85 консалтинг компанияларининг аҳволи ҳам бундан яхши эмас. Бунинг устига уларнинг деярли тенг ярми Тошкентда фаолият кўрсатаяпти. Бир қанча ҳудудларда бундай компаниялар умуман кам: Навоий вилоятида битта, Бухоро ва Хоразм вилоятларида иккита шундай фирма ишлаяпти, холос.

Аудиторлик фирмалари ўтказаетган тафтишларда кўплаб хато ва камчиликларга йўл қўйилмоқда. Улар аксарият ҳолларда хўжалик субъектларини тузилган шартномалар асосида эмас, балки назорат идораларининг кўрсатмаларига биноан тафтиш қилмоқдалар.

Мисол учун, Сурхондарё вилоятида ўрганилган 10 та аудиторлик текширувининг олтитаси ҳуқуқ-тартибот органлари кўрсатмасига асосан ўтказилгани аниқланди. Бунда аудиторлик текширувига сарфланган харажатлар тўғридан-тўғри текширувчилар бўйнига тушган.

Ҳуқуқ-тартибот идораларининг айрим аудиторлик фирмаларини ўз қаноти остига олиб, уларга иш топиб беришдек бундай бемаъни усулларга чек қўйиш керак. Вазирлар Маҳкамаси барча манфаатдор тизимларни жалб этиб, амалдаги “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги қонунни танқидий кўриб чиқиши, аудиторларнинг масъулиятини ошириш ва тафтиш қилинаётганларнинг ҳимоясини таъминлашга қаратилган тегишли қўшимчалар ва тузатишлар киритиши зарур.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, бизнесменлар, кичик корхона ва фермер хўжаликлари раҳбарларининг малакасини оширмасдан туриб тадбиркорликни ривожлантириш, бозор муносабатларини шакллантиришни асло тасаввур этиб бўлмайди. Шу мақсадда республикамизда бизнес мактаблари тизими ташкил этилмоқда. Ҳар бир ҳудудда бизнес-инкубаторлар ишлаб турибди. Шу кунгача бизнес-инкубаторларда 12 мингдан ортиқ, жумладан, 1999 йилда 5 мингдан зиёд киши ўқитилди. Аммо бу ҳали етарли эмас.

Шу билан бирга, уларнинг фаолиятида хўжакўрсинга ишлаш каби бир қанча муаммолар мавжуд. Аксарият минтақаларда бу тизим амал-

да ишлаётгани йўқ. Кейинги йилларда Қорақалпоғистон Республикаси ва Навоий вилоятида ўқув машғулоти умуман олиб борилмаган. Бу ҳудудлардаги бизнес-инкубатор субъектлари томонидан бирон-бир инвестиция лойиҳаси амалга оширилмаган. Самарқанд, Хоразм, Андижон вилоятларида эса бу ишларга етарли эътибор берилмаётгани гуфайли 60 нафарга яқин тадбиркор ўқитилган, холос.

Шу ўринда яна бир савол туғилади: бу бизнес-инкубаторларда кимлар ўқитилмоқда? Эслатиб қўймоқчиман, бизнес инкубаторларнинг асосий вазифаси — тадбиркорларни, аввало, қўлидан иш келадиган, бизнес билан шуғулланмоқчи бўлган деҳқон ёки малакали ишчи ва хунармандларни ўқитишдан иборат.

Амалда тадбиркорлар жами ўқиётганларнинг 65-70 фоизидан ошмайди. Ўқиётганларнинг асосий қисми эса турли ташкилот, муассаса, корхона раҳбарлари ва мутахассислари, яъни амалдорларнинг ўзларидан иборат бўлиб қолмоқда,

Бозор иқтисодиётининг турли институтлари фаолиятига баҳо берар эканмиз, Давлат мулк қўмитаси томонидан амалга оширилаётган ишлар қониқарсиз аҳволда эканини яна бир бор таъкидлашга тўғри келади. Чунки айнан мана шу қўмитанинг фаолияти бозор инфратузилмаси ва тадбиркорликни ҳар томонлама ривожлантиришга қаратилмоғи лозим.

Олтинчи. Давлат ва ижтимоий тузилмалар, биринчи навбатда, қонуннинг бажарилишини

таъминлайдиган, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат органлари тадбиркорлар ва корхона-ларнинг хўжалик фаолиятига ноқонуний аралашаётганига асло тоқат қилиб бўлмайди.

Текширувларни тартибга солиш юзасидан чора-тадбирлар кўрилгач, уларнинг сони 25 фоизга қисқарди. Лекин, шунга қарамай, назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгаши билан белгиланган тартибда келишмасдан текширувлар ўтказиш ҳоллари ҳамон учраб турибди.

Назорат органлари тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш ва уларга ёрдам бериш ўрнига ўзларининг қонунга хилоф хатти-ҳаракатлари билан амалда кичик бизнес ривожига тўсқинлик қилмоқда. Бундай бемаънигарчилик қачонгача давом этади?

Бу ташкилотларнинг раҳбарлари қаёққа қарамоқда? Улар салбий иллатларга қарши курашиш учун катта ваколатларга эга. Биз, аввало, уларнинг ўзидан қонунга қатъий иттифоқ этишни талаб қиламиз. Қонунни биринчи навбатда ҳурмат қилиши лозим бўлган тизимларнинг ўзи унга ўзи хоҳлаган тарзда муносабатда бўлса, қандай қилиб ҳуқуқий давлат куриш мумкин? Агар уларнинг манфаатларига мос бўлса, улар қонун посбонлари-ю, манфаатларига зид келса, қонунни оёқости қилишса, бу қайси мантиққа тўғри келади?

Такрор ва такрор таъкидлайман — қонун барча учун баробар. Қонун олдида ҳамма тенг. Биз қонун устуворлигини ислоҳотларни амал-

га оширишдаги асосий тамойилларимиздан бири, деб бекорга белгилаган эмасмиз.

Мен яна бир марта огоҳлантириб қўймоқчиман, ўзбошимчалик билан корхоналар фаолиятига аралашиб бўйича ҳар бир факт қонуннинг қўпол бузилиши, деб баҳоланади ва айбдор шахслар қатъий равишда маъмурий ва жиноий жавобгарликка тортилади. Бу масала бўйича прокуратура идоралари алоҳида жавоб беради.

Шунингдек, назорат органлари фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгаши фақат йўналиш бўйича кўрсатмалар бериш билан чекланиб қолмасдан, бу масалада қатъият кўрсатиши керак.

Ҳукуматнинг ҳар бир қарори ижросини таъминлаш, шу билан бирга иқтисодий ислохотларни амалга ошириш ва назорат қилиш вазифаси Вазирлар Маҳкамаси тузилмаларига юклатилган. Сиртдан қараганда, барча зарур тузилмалар шаклланган, кадрлар билан таъминланган. Лекин нега ҳукумат қарорлари бажарилмаяпти?

Чунки бу ерда расмийлик палак отган: мендан кетгунча, эгасига етгунча, қабилида иш тутилмоқда.

Очигини айтганда, Вазирлар Маҳкамаси мажмуалари йилнинг бир чорагидан иккинчи чорагигача ҳамиша бир хил “боқий” масалаларни кўриб чиқади, номига топшириқлар беради, номига назорат қилади. Оқибатда айнан бир хил муаммолар муҳим топшириқ сифатида

кун тартибига қўйилаверади, баённомалардан баённомаларга “кўчиб” юради. Лекин уларнинг ечими бўйича амалий иш йўқ. Энг ёмони, бу ҳеч кимни безовта қилмайди.

Ечимини кутаётган долзарб муаммоларнинг йиғилиб қолиши, жойларда содир этилаётган қонунбузарликлар, бемаънигарчиликлар, биринчи навбатда, Вазирлар Маҳкамаси аппаратининг, Мажмуа раҳбарларининг диққат-марказида бўлиши лозим эмасми! Иқтисодиётимизнинг тақдири пировард натижада сизларнинг қатъиятнингизга, ғайрат-шижоатингизга, масъулиятни ўз зиммангизга нечоғлик ола билишингизга бевосита боғлиқ эмасми?

Вазирлар Маҳкамасининг янги таркиби бугун ислоҳотлар жараёнига тўсиқ-ғов бўлаётган камчиликларни, эски тизимдан қолган, кечиктирмай бартараф этилиши лозим бўлган иллатларнинг сабабларини чуқур таҳлил этиши, йўл қўйилган хатолардан тегишли сабоқ чиқариб, амалий чора-тадбирлар кўриши лозим. Энг муҳими, иқтисодиётни янада эркинлаштириш ва ислоҳотларни чуқурлаштириш мамлакатимиз олдида турган мақсадларга эришишнинг кучли, таъсирчан механизмини яратиши зарур. Ўйлайманки, ушбу мажлис иштирокчиларига халқимиз сиз билан бизга билдирган юксак ишончни оқлаш энг муқаддас бурч, ҳар биримиз учун виждон иши эканини эслатиб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак.

Раҳбар одам бошқаларга нисбатан узоқроқни кўриши керак. У нафақат бугунни, балки,

эртанги кунни аниқ тасаввур этиб ишлаши, келажакнинг ташвиши билан яшаши зарур. Ҳали кўзга ташланмаган муаммоларни сезиши, кўра билиши керак. Раҳбар унга ишонган одамларни атрофда бўлаётган воқеа-ҳодисалардан, эртага у қандай оқибатларга олиб келиши мумкинлигидан огоҳ этиб бориши лозим.

Мен Олий Мажлиснинг Иккинчи чақириқ биринчи сессияси биринчи йиғилишида, Ислохотлар ва инвестициялар бўйича идоралараро мувофиқлаштирувчи кенгаш йиғилишида айтган гапларимни яна такрорламоқчиман. Агарки, биз раҳбарлар мамлакатимизда, дунёда бўлаётган иқтисодий жараёнлардан огоҳ бўлмасак, бу жараёнлар эртага нимага олиб келиши мумкинлигини олдиндан сезмасак, уни тўғри баҳолай олмасак, бутун эришган ютуқларимизга маҳлиё бўлиб хотиржамликка берилсак, ютқазамиз.

Эртанги кунимиз фаровон бўлсин десак, тараққий топган давлатлардан кам бўлмасдан ўзимизнинг орзу-мақсадимизга эришмоқчи бўлсак, бошлаган ишларимизни изчил давом эттиришимиз зарур.

Тиним билмай, хотиржамликка берилмай, доимо изланиш, изланиш ва яна изланиш, тадбиркорлик, ташаббускорлик, ишбилармонлик ҳисобидан яшашимиз керак. Ана шундагина Аллоҳ таоло бизни қўллайди, йўлимизни очиб беради. Илгари кўп бор айтганимдек, элим деб, юртим деб, ёниб яшаш ҳар биримиз учун ҳаёт мазмунига айланиши даркор.

МУНДАРИЖА

| | |
|---|-----------|
| ОЗОД ВА ОБОД ВАТАН, ЭРКИН ВА ФАРОВОН ҲАЁТ — ПИРОВАРД МАҚСАДИМИЗ. Иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг биринчи сессиясидаги маъруза, 2000 йил 22 январь..... | 3 |
| ИККИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИНИНГ БИРИНЧИ СЕССИЯСИ ИККИНЧИ ЙИФИЛИШИДА СЎЗЛАНГАН НУТҚ. 2000 йил 11 февраль | 34 |
| ИСЛОҲОТЛАР ВА ИНВЕСТИЦИЯЛАР БЎЙИЧА ИДОРАЛАРАРО МУВОФИҚЛАШТИРУВЧИ КЕНГАШ ЙИФИЛИШИДАГИ МАЪРУЗА. 2000 йил 1 февраль | 48 |
| ИҚТИСОДИЁТНИ ЭРКИНЛАШТИРИШ ВА ИСЛОҲОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ — ЭНГ МУҲИМ ВАЗИФАМИЗ. 1999 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2000 йилда иқтисодиётни эркинлаштириш ва ислоҳотларни чуқурлаштиришнинг устувор йўналишларига бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маъруза, 2000 йил 11 февраль | 68 |

Ислам Абдуганиевич Каримов

**НАША ВЫСШАЯ ЦЕЛЬ — НЕЗАВИСИМОСТЬ
И ПРОЦВЕТАНИЕ РОДИНЫ,
СВОБОДА И БЛАГОПОЛУЧИЕ НАРОДА**

На узбекском языке

Издательство “Ўзбекистон”.
700129, Ташкент, ул. Навои, 30.

Нашр учун масъул К. БЎРОНОВ
Рассом Т. ҚАНОАТОВ
Техник муҳаррир У. КИМ
Мусаҳҳиҳ М. РАҲИМБЕКОВА
Компьютерда тайёрловчи Е. ГИЛЬМУТДИНОВА

Теришга берилди 15.02.2000. Босишга рухсат
этилди 17.02.2000. Қоғоз формати 70x90¹/₃₂. Офсет босма
усулида босилди. Шартли босма т. 4,09. Нашр т. 3,94.
Тиражи 50000. Буюртма № 2-25.

“Ўзбекистон” нашриёти, 700129, Тошкент, Навоий, 30.
Нашр № 12-2000.

Ўзбекистон-Британия «Растр» нашриёт-матбаа
қўшма корхонасида босилди.
700194, Тошкент, Муродов кўчаси, 1-а уй.

Каримов И. А.

К25 Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон
ҳаёт — пиروард мақсадимиз. — Т.: “Ўзбе-
кистон”, 2000.— 112 б.

ISBN 5-640-02808-4

ББК 66.3(5У)+65.9(5У)+66.4(5У)

№ 29-2000

**Алишер Навоӣ номидаги
Ўзбекистон Республикасининг
Давлат кутубхонаси**

0804000000 - 06
К **М 351 (04) 2000** **2000**